

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Vojsk

**Antisemitizem in zanikanje holokavsta v sodobnem akademskem
diskurzu v ZDA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Urška Vojsk

Mentorica: doc. dr. Ksenija Šabec

**Antisemitizem in zanikanje holokavsta v sodobnem akademskem
diskurzu v ZDA**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2017

Zahvaljujem se mentorici, doc. dr. Kseniji Šabec, za vso pomoč in napotke pri pisanju diplomskega dela. Prav tako se zahvaljujem staršem, ki so mi omogočili študij ter me v tem času podpirali. Hvala tudi fantu in vsem prijateljem, ki so me spodbujali in z nasveti pomagali pri pisanju dela.

Antisemitizem in zanikanje holokavsta v sodobnem akademskem diskurzu v ZDA

Antisemitizem oziroma sovraštvo in preganjanje Judov se je začelo že v času rimskega cesarstva, se okrepilo po smrti Jezusa Kristusa in doseglo vrhunec med 2. svetovno vojno s holokavstom. Takrat je Hitler s svojimi nacističnimi somišljeniki preganjal in nato tudi pobil več kot šest milijonov evropskih Judov. V koncentracijskih taboriščih so nacisti Jude sistematično pobijali v plinskih celicah in njihova trupla sežigali v krematorijih. Kljub temu da obstajajo številni dokazi o holokavstu, pa nekateri ljudje – med njimi tudi akademiki – trdijo, da se holokavst nikoli ni zgodil in da so si ga Judi izmislili. Svoje trditve poskušajo dokazati z različnimi bolj ali manj utemeljenimi teorijami. V svojem diplomskem delu se bom v dveh teoretskih poglavjih ter z zastavljenim raziskovalnim vprašanjem, ki se nanaša na strategije zanikanja holokavsta, osredotočila na antisemitizem in sovraštvo do Judov, ki je pripeljalo do holokavsta, ter poskušala razumeti razloge in načine, s katerimi poskušajo akademiki v 20. stoletju v ZDA reinterpretirati holokavst.

Ključne besede: antisemitizem, holokavst, akademski prostor, ZDA, Judi.

Antisemitism and denial of the Holocaust in contemporary academic discourse in the United States

Antisemitism, that is hostility towards Jews and their persecution, has its origins in the time of Roman Empire. The movement intensified, after the death of Jesus Christ, reaching its peak in the holocaust during the 2nd World War, when Hitler and his Nazi supporters persecuted and killed over six million European Jews. The Nazis used gas chambers and crematoriums in concentration camps to systematically kill Jews and burn their bodies. Despite abundant evidence on this holocaust, some people, including academics, claim that it never happened and that it was fabricated by Jews. They try to prove their hypotheses with several more or less establish theories. With two theoretical chapters and a research question related to the holocaust denial strategies, this thesis will focus on antisemitism and hatred towards Jews, which led to the holocaust. Furthermore, it will address the question on why and how the scholars attempt to reinterpret holocaust in 20th century in USA.

Keywords: antisemitism, holocaust, academic area, USA, Jews

KAZALO

1 UVOD.....	6
1.1 Raziskovalno vprašanje	7
1.2 Cilji	7
1.3 Metodologija in struktura	7
2 OPREDELITEV ANTISEMITIZMA IN HOLOKAVSTA.....	8
2.1 Antisemitizem.....	8
2.2 Oblike antisemitizma	9
2.3 Zgodovina antisemitizma.....	11
2.4 Holokavst.....	14
2.5 Nacizem in holokavst	16
3 ZANIKANJE HOLOKAVSTA.....	20
3.1 Zgodovina in začetki zanikanja holokavsta	20
3.2 Primeri zanikanja holokavsta v ZDA	23
3.2.1 Austin J. App in Arthur Butz	23
3.2.2 Institute for Historical Review	26
3.2.3 Polemike Ciklona-B, plinskih celic in Dnevnika Anne Frank	28
4 SKLEP	34
5 LITERATURA	37

1 UVOD

Antisemitizem in holokavst sta pojma, ki sta močno zaznamovala – predvsem judovsko – zgodovino. Čeprav Judje sovraštva niso z ničemer izzvali, so bili več stoletij žrtve nasilnega preganjanja in izključevanja iz družbe. Skozi stoletja so se morali spopadati z različnimi žaljivkami, s stereotipi in prepovedmi, ki so močno omejevale njihova življenja. Antisemiti so vedno našli razlog, zakaj je potrebno sovražiti in uničiti judovski narod, pa naj bo to njihova verska opredeljenost, ekonomske sposobnosti ali pa rasna pripadnost.

Kadar govorimo o antisemitizmu in antisemitskih gibanjih, ne moremo mimo Hitlerja in holokavsta. V času 2. svetovne vojne je namreč Hitler napovedal »končno rešitev judovskega vprašanja«, kar je privedlo do holokavsta. V natančno načrtovanih in sistematičnih pobojih je v koncentracijskih taboriščih umrlo več kot šest milijonov evropskih Judov. Nacisti so si celo izmislili posebno učinkovit in hiter način pobijanja Judov. V ta namen so uporabljali plinske celice, kjer so lahko s Ciklonom-B naenkrat zaplinali večje število jetnikov. Tako je več tisoč Judov, po mučenju in delu do popolne izmučenosti, končalo v plinskih celicah, brez upanja na preživetje. Holokavst lahko brez dvoma uvrščamo k največjim grozotam, ki so kdaj koli doletele judovski narod in celotno človeštvo.

Vsi ljudje pa ne priznavajo holokavsta in celo zanikajo, da se je zgodil. Trdijo, da so si ga Judje izmislili, da bi se okrepili kot narod in prevzeli oblast. Tisti antisemiti in zanikovalci holokavsta, ki priznavajo možnost, da se je holokavst zgodil, pa trdijo, da so si Judje to zaslužili. Zanikovalci, kot so Maurice Bardeche, Paul Rassinier, Austin Joseph App in Arthur Butz, nas poskušajo z raznoraznimi teorijami prepričati v lažnost holokavsta in ga popolnoma izbrisati iz zgodovine.

Za temo svojega diplomskega dela sem izbrala antisemitizem in zanikanje holokavsta v sodobnem akademskem diskurzu v ZDA, ker menim, da sta tako antisemitizem, predvsem pa holokavst, dve področji, ki bi ju moral poznati vsak človek, saj več kot nazorno pokažeta, kam vodi na predsodkih temelječe sovraštvo. Menim, da bi nam moral biti holokavst opozorilo, da postanemo bolj strpni in razumevajoči do drugačnih. Prav zaradi tega, me preseneča, da se v sodobnem akademskem diskurzu najdejo ljudje, ki bi holokavst preprosto izbrisali iz zgodovine oziroma ga popolnoma reinterpreterali. Od akademikov se namreč pričakuje, da bodo ljudem posredovali na dokazih temelječo resnico. Večina teh akademikov prihaja iz ZDA, kjer je zanikanje holokavsta tudi najbolj razširjeno.

1.1 Raziskovalno vprašanje

Raziskovalno vprašanje v mojem diplomskem delu je: S kakšnimi razlogi, kako oziroma na kakšne načine ter s kakšnimi strategijami se poskuša v ZDA reinterpretirati zgodovinska dejstva, kot je holokavst, in s tem vzdrževati in reproducirati antisemitizem na akademski ravni.

1.2 Cilji

Cilj 1: Raziskati področje antisemitizma in holokavsta v ZDA v akademskem prostoru po drugi svetovni vojni oziroma predvsem od 80., 90. let 20. stoletja dalje ter se tako seznaniti z novimi dejstvi na tem področju.

Cilj 2: Poskušati razumeti razloge, na podlagi katerih lahko intelektualci, delujoči v akademski sferi v ZDA, zanikajo in diskreditirajo holokavst.

1.3 Metodologija in struktura

Pri pisanju diplomskega dela bom uporabila različne metode družboslovnega raziskovanja, in sicer zbiranje, preučevanje, sistematično analizo in interpretacijo primarnih ter sekundarnih pisnih virov. Podatke za delo bom črpala iz strokovne literature domačih in tujih avtorjev, primarnih dokumentov na to temo ter različnih člankov. Posluževala pa se bom tudi nekaterih internetnih strani ter filmov, iz katerih sem črpala ideje za pisanje diplomskega dela.

Do odgovora na svoje raziskovalno vprašanje: S kakšnimi razlogi, kako oziroma na kakšne načine ter s kakšnimi strategijami se poskuša v ZDA reinterpretirati zgodovinska dejstva, kot je holokavst, in s tem vzdrževati in reproducirati antisemitizem na akademski ravni, se bom skušala dokopati z branjem in s semiotsko analizo konkretnih primerov zanikanja holokavsta.

Moje diplomsko delo je sestavljeno iz dveh teoretskih delov. V prvem delu z naslovom *Opredelitev antisemitizma in holokavsta* bom poskušala razložiti oba pojma in njuno zgodovinsko ozadje. Za razumevanje diplomskega dela se mi namreč zdi pomembno poznavanje osnovnih definicij in okoliščin, ki so pripeljale najprej do holokavsta, kasneje pa do njegovega zanikanja. Z analizo in interpretacijo zbrane literature bom poskušala prikazati povezavo med antisemitizmom, njegovimi oblikami in množičnim pobojem Judov v času druge svetovne vojne.

V drugem delu, imenovanem *Zanikanje holokavsta*, pa se bom osredotočila na zanikanje holokavsta, pri čemer se bom nanašala na konkretne primere oziroma načine, s katerimi akademiki 20. in 21. stoletja zanikajo ter diskreditirajo holokavst. Izpostavila bom polemike Ciklona-B, plinskih celic in slavnega Dnevnika Ane Frank. Analizirala in interpretirala bom tudi teorije dveh zanikovalcev holokavsta Austina J. Appa in Arturja Butza. Na samem začetku drugega poglavja pa bom opisala tudi zgodovinske okoliščine zanikanja holokavsta, njegove začetke in povode zanj.

2 OPREDELITEV ANTISEMITIZMA IN HOLOKAVSTA

2.1 Antisemitizem

Čeprav je antisemitizem kompleksen družbeni pojav, ki ga lahko zasledimo po celem svetu, predvsem v Evropi in Ameriki, je opredeljen dokaj neenotno. Obstajajo različne definicije, s katerimi poskušajo raziskovalci razložiti pojem antisemitizma.

V splošnem antisemitizem pomeni sovraštvo do Judov in njihovo preganjanje ter izločitev iz družbe. Antisemitizem označuje celotno protijudovsko gibanje, ki se pojavlja že od obdobja rimskega cesarstva in se razteza čez več stoletij ter različne celine (Beller 2007, 1; Haramija 2010, 13). Avtorji, ki preučujejo ta pojav, pogosto izpostavljajo iracionalnost antisemitizma, saj sovraštvo do Judov ni bilo z ničemer izzvano in temelji na predsodkih (Beller 2007, 40). Lewis razloži antisemitizem kot iracionalno razmišljanje, ki izhaja iz krščanskega odnosa do judovstva¹. Langmuir pa pojem opisuje kot popolnoma iracionalno, lažno razmišljanje, s katerim poskušajo antisemiti ljudi prepričati, da so Judje kot »rasa« tako zlobni in nevarni, da jih je potrebno uničiti in iztrebiti ne glede na empirične dokaze (Beller 2007, 2).

Steven Beller v svoji knjigi *Antisemitism: A Very Short Introduction* (2007) antisemitizem definira kot iracionalno ter psihološko-patološko različico etnocentričnega in verskega protijudovstva. Hkrati pa pojem opredeljuje tudi kot relativno sodobno politično gibanje in ideologijo, ki sta se pojavila v poznem 19. stoletju in privedla do holokavsta. Ena izmed definicij antisemitizma je lahko tudi kombinacija vseh naštetih elementov (Beller 2007, 1). Navedene definicije poudarjajo, da antisemiti izhajajo iz ločevanja Judov na podlagi različnih

¹ Čeprav sta krščanstvo in judizem monoteistični veri, se razlikujeta v nekaterih prepričanjih. Judije so bili v krščanski teologiji v podrejenem položaju, saj so jih kristjani krivili za smrt Jezusa Kristusa, zamerili pa so jim tudi, da so zavrnili krščansko trditev, da je Jezus iz Nazareta Kristus in tako pričakovani odrešenik (Beller 2007, 11). Več o odnosu med verama na strani 9.

verskih in etničnih pripadnosti, pri čemer delijo ljudi na »nadjudi« in »podljudi«, kar kaže na rasistične korenine antisemitizma (Haramija 2010, 13).

Antisemitizem je ambivalenten oziroma celo polivalenten izraz, ki lahko povzroči zmedo. Opredeljen je lahko kot svojevrstna ideologija in politično gibanje, imenovano Antisemitska liga, ki se bojuje proti semitizmu in semitom. Pojem pa se pogosto razume tudi kot psihološka kategorija, ki se giblje od blagih predsodkov do Judov pa do popolnega patološkega sovraštva do Judov kot »rase«, ki naj bi delovali z namenom uničenja zahodne civilizacije (Beller 2007, 2).

V knjigi *Moderna in holokavst* Zygmunt Bauman (2006) piše, da je antisemitizem le eden izmed kolektivnih antagonizmov, ki pa zaradi svoje sistematičnosti, ideološke intenzitete, razširjenosti v več državah ter mešanice lokalnih in splošnih virov ter različnih sodelujočih, povsem izstopa (Bauman 2006, 23).

Kot lahko vidimo, skoraj vsak avtor definira antisemitizem na svoj način, s svojega vidika. Tako kot obstaja več definicij, pa poznamo tudi več oblik antisemitizma. Vsem oblikam je skupno iracionalno, na predsodkih temelječe sovraštvo do Judov, ki traja že več stoletij. Razlike med različnimi oblikami antisemitizma so v vzrokih, zaradi katerih naj bi Judi delovali v škodo širše družbe. Ti vzroki so lahko verski, ekonomski, rasni ali kakšni drugi, vsi pa spodbujajo sovraštvo do Judov. V nadaljevanju bom predstavila tri najbolj izpostavljene oblike.

2.2 Oblike antisemitizma

Različne oblike antisemitizmov so prepleten sistem medsebojno povezanih in vzajemnih antisemitskih predsodkov in izpadov. Oblike antisemitizmov so medsebojno odvisne in vplivajo druga na drugo, zato jih je težko razčleniti ter ločeno definirati (Pelikan 2015, 64).

Do 19. stoletja je prevladoval tradicionalni oziroma verski antisemitizem, ki je temeljil na religijskih razlikah in je bil nastrojen proti judovski veri. Takšen antisemitizem je izhajal iz krščanske ali muslimanske razlage judovske vere in je predstavljal Jude kot glavne krivce za smrt Jezusa Kristusa, torej pričakovanega mesija in odrešenika. Zaradi takšne verske narave antisemitizma so bili Judje pogosto tarče verskega nasilja in preganjanja (Luthar in Pogačar 2012, 16). Ta antijudaizem je bil sestavni del krščanstva in je bil praktično neizogiben, še posebej potem, ko so Judje zavrnili bistveno krščansko trditev, da je bil Jezus iz Nazareta Kristus. H krščanskemu protijudovskemu gibanju pa je pripomoglo tudi verovanje, da so Judje

od boga izbrano ljudstvo. Konflikti med prepričanji in dejstvo, da so Judje veljali za Kristusove morilce, so judovsko družbo držali v podrejenem stanju, ki je hkrati služilo kot dokaz posledic njihove zaslepljenosti v odnosu do božanskosti Kristusa (Beller 2007, 11). Judaizem je tako kot krščanstvo monoteistična vera, zato je le-temu predstavljalo konkurenco. Zaradi že naštetih razlik v prepričanjih pa se je hitro pojavilo razlikovanje med Judi in Nejudi, kar je mogoče zaslediti že v Stari zavezi (Lindermann 2000, 4). Postopoma so kristjani v Evropi pridobivali politično moč in sprejemali zakone, s katerimi so vplivali na življenja Judov ter jih počasi izrinili na dno takratne družbe. Cerkev je izvajala nasilno pokristjanjevanje Judov in požigala sinagoge, saj je bil glavni namen verskega antisemitizma prisiliti čim več Judov v sprejetje krščanske vere (Berlin 2011, 56). Verski antisemitizem torej ni bil nastrojen proti ljudem judovskega rodu, ki so prestopili v drugo religijo, temveč izključno proti judovski veri (Luthar in Pogačar 2012, 16).

Naslednja oblika antisemitizma je bil ekonomski antisemitizem. Ta je temeljil na stereotipnih predstavah o judovskih poklicih in njihovem ekonomskem statusu. V obdobju judovskega antisemitizma so se namreč razvili stereotipi o bogatih, pogoltnih in brezbržnih judovskih poslovnežih (Luthar in Pogačar 2012, 16). Ekonomski antisemitizem trdi, da naj bi Judje s svojo individualistično, materialistično in egoistično naravo povzročili razvoj družbe brez boga (Pelikan 2015, 59). V srednjem veku so se Judje morali soočiti z omejitvami pri opravljanju določenih poklicev, kar je povzročilo koncentracijo Judov na en sam poklic, in sicer posojanje denarja vladajočim elitam². Socialni položaj Judov, skupaj z njihovim strokovnim znanjem, je bil privlačen za fevdalne vladarje, saj je predstavljal kontroliran vir financiranja, s posebnimi davki in prihodki. Zaradi takšnih posojil so množice začele Jude povezovati z denarjem, s pohlepom in z oderuštvom, pri tem pa spregledale dejstvo, da so večino kreditov v srednjeveškem gospodarstvu še vedno zagotavljali kristjani ali pa krščanske institucije (Beller 2007, 13). Posojanje denarja elitam, je povečalo sovraštvo in zamere zoper Jude ter vodilo v njihovo preganjanje, izgon ali celo v usmrnitev. Elite so se namreč pogosto odločile, da je lažje obračunati z Judi kot pa poplačati svoje dolgove. Kljub temu da je cerkvena doktrina načeloma ščitila status Judov, je bil rezultat predsodkov ter finančne in politične preračunljivosti izključitev Judov iz Anglije, Francije, Nemčije, Španije in Portugalske (Beller 2007, 13–14).

² Judje se niso smeli ukvarjati z večino obrti, zato je bilo posojanje denarja edina možnost za preživetje. To pa je pripeljalo še do večje osovraženosti Judov s strani kristjanov, saj velja v krščanski cerkvi posojanje denarja in obresti za umazano in nekrščansko delo (Ivanuša 2012).

Ob koncu 19. stoletja pa se je pojavil rasni antisemitizem. Rasni antisemitizem ima korenine v razsvetljenskih antropoloških rasnih idejah. Pri tej obliki je naravnost proti judovskim verskim prepričanjem in njihovim običajem zamenjala ideja, da so Judje posebna rasna skupina in da so zaradi te rasne pripadnosti manjvredni (Luthar in Pogačar 2012, 16). Na začetku 20. stoletja je tako tradicionalni verski antisemitizem prerasel v moderni antisemitizem. Medtem ko verski antisemitizem Jude prikazuje kot krivonose potuhnjence in detomorilce, ki so zastrupljevali vodnjake, pa moderni antisemitizem združuje tradicionalno sovraštvo do Judov in Darwinove rasne teorije. Moderni antisemiti so namreč na osnovi (psevdo) znanstvenih izsledkov utemeljevali svoje predsodke do različnih ras in narodov. Pri tem so se najbolj naslanjali na načela socialnega darvinizma, ki izvirajo iz primerjave med nastankom in razvojem živalskih vrst na eni strani ter človeških ras in narodov na drugi strani. Darwinove rasne teorije, da v naravi preživijo samo najmočnejši in najbolj prilagodljivi, so vplivale na usodo celotnih družb in skupin ter se niso nanašale samo na posameznike. V 19. in na začetku 20. stoletja so se namreč začele množično oblikovati nacionalne države, v katerih družba ni več skupina ljudi, ki živi na določenem območju, temveč so družba ljudje, ki jih določa ista kri oziroma skupni izvor. Moderni antisemitizem se tako nanaša na »rasne znanosti« in ne več na drugačne interpretacije Svetega pisma, tako kot se je tradicionalni antisemitizem (Luthar in Pogačar 2012, 14–17).

Oblike antisemitizma so se skozi stoletja spremenile, vendar to ni zmanjšalo sovraštva do Judov. Ne glede na obdobje v zgodovini so ljudje vedno znova našli nove razloge, s katerimi so opravičili preganjanje in poniževanje judovskega ljudstva. Judje se tako nikoli niso bili zmožni znebiti stigme »drugačnosti«.

2.3 Zgodovina antisemitizma

Za razvoj in uspeh antisemitizma je potrebno razumevanje konkretnega zgodovinskega konteksta, v katerem je obstajal, ter specifičnih zgodovinskih dogodkov in okoliščin, ki so jih antisemiti izkusili. Potrebno je raziskati prisotnost in vedenje evropskih ter ameriških Judov (Beller 2007, 3). Zato bom v sledečem podpoglavju opisala ključne okoliščine razvoja antisemitizma ter pomembnih dogodkov, ki so vodili do holokavsta.

V knjigi *The Holocaust* (Neville 1999, 4) sta kot izvor antisemitizma navedena dva zgodovinska dogodka. Prvi pomemben dogodek je smrt Jezusa Kristusa leta 33 našega štetja. Takrat Jude označijo kot krivce Jezusove smrti. Drugi dogodek, ki ga Neville navaja kot izvor

antisemitizma, pa je neuspešna judovska vstaja proti rimskemu imperiju med leti 69 in 70 našega štetja. Ta dogodek je uničil izraelsko kraljestvo, Rimljani pa so se Judom maščevali in jih prisilili v pobeg s poznanege ozemlja. Judje tako niso imeli svoje lastne države vse do leta 1948, ko je nastal Izrael (Neville 1999, 4).

Judje so se skozi celotno zgodovino ohranjali kot posebna družbena in verska ter etnična skupina, zato protijudovsko gibanje helenističnega časa črpa iz dejstva, da je edino judovski narod vztrajno zavračal panteizem, sodelovanje pri žrtvovanju, pošiljanje darov v templje in mešanje z drugimi narodi. Poleg tega so Judje vztrajali pri prepričanju, da so od boga izvoljeno ljudstvo, kar je naletelo na številna neodobravanja, zlasti pri kristjanih (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 31). Prvi judovski upori so se začeli z rimsko osvojitvijo Palestine, vendar le-ti niso resneje ogrozili rimske oblasti. Sovraštvo so si Judje nakopali z zavračanjem imperialnega kulta v času cesarja Avgusta. Takrat je bila politična in verska nujnost oboževanje cesarja, ki je predstavljal Boga, Judje pa so temu nasprotovali. Kljub povečanemu sovraštvu, pa so si Judje v času rimskega imperija lahko popolnoma svobodno izbirali mesto naselitve, poklic in imeli pomemben položaj v gospodarskem življenju. Njihovi verski običaji so bili zaščiteni, pravne diskriminacije pa še ni bilo. O začetkih predkrščanskega antisemitizma lahko začnemo govoriti v 1. stoletju našega štetja, ko je stara grška elita pod Rimljani izgubila privilegiran položaj in postala trgovska konkurenca Judom. Tako se je začelo gospodarsko tekmovanje med obema skupinama. Ker pa so bili Judje trgovsko uspešnejši in imeli vedno večji gospodarski vpliv, so grški in rimski avtorji začeli širiti negativno propagando in tako poskušali zmanjšati judovski vpliv v družbi. Širjenje negativne podobe Judov pa ni spremenilo zakonov, ki so še vedno ščitili pravice Judov. Sovraštvo je bilo v tistem času le odziv na judovsko ekskluzivnost. Predkrščanski antisemitizem tako ni bil teološki ali rasističen, saj nikoli ni podpiral institucionalizirane diskriminacije, stigmatizacije ali poniževanja Judov. Bil je zgolj kulturno usmerjen (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 32).

Šele s pojavom krščanskega antisemitizma lahko govorimo o sovraštvu, usmerjenem proti judovski veri. Krščanski antisemitizem je izoblikoval podobo Judov kot ljudstva, ki naj bi ga Bog sovražil, saj naj bi bili Judje kolektivno odgovorni za Jezusovo križanje in naj bi se jih zato lahko enačilo s hudičem. Judovstvo je pritegnilo veliko poganov in postalo glavni tekmeč krščanstvu. Krščanstvo je tako moralo svojega tekmeča prikazati kot sovražnika ter stigmatizirati Jude, da so lahko oblikovali lastno identiteto in upravičili uzurpacijo judovske dediščine ter pritegnili nove vernike. Leta 312 pa je krščanstvo postalo uradna vera rimskega cesarstva. S tem se je začelo ukinjanje starih judovskih privilegijev, odpravila se je jurisdikcija

rabinov, prepovedali so zveze Judov in krščanskih deklet ter izključili Jude iz visokih položajev ter vojske. Položaj Judov se je tako močno poslabšal (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 32–33).

Kljub dolgim letom preganjanja Judov in njihovim gospodarskim omejitvam je do prvega večjega izbruha sovraštva prišlo šele v času prve križarske vojne. Leta 1096 se je zgodil prvi poboj Judov. Sovraštvo je postajalo vse bolj iracionalno in nenavadno. V 12. stoletju je prišlo celo tako daleč, da so Jude obtoževali ritualnih umorov krščanskih otrok in darovanja njihove krvi. Klerikalne in sekularne oblasti so občasno izpostavile izmišljenost teh obtožb, vendar so jih kljub temu v večini tiho sprejele (Beller 2007, 12–13). Križarske vojne pa so tudi omogočile trgovino na dolge razdalje. Gospodarski položaj Judov se je s tem ponovno izboljšal, saj so postali glavni posojevalci denarja in tako bistveni element gospodarskega razvoja. Vendar to njihove osovraženosti ni zmanjšalo. Poleg krivovercev so zdaj veljali še za oderuške posojilodajalce. Judje so tako skozi stoletja postali grešni kozli krščanstva, krivi številnih absurdnih dejanj. Oblikoval se je tudi stereotip o Judih kot zastrupljevalcih vodnjakov in krivcev za kugo, ki je zajela Evropo (Beller 2007, 13). Prevladujoč vpliv katoliške cerkve je pripeljal do marginalizacije in getoizacije Judov, pa tudi do njihovega izгона iz zahodnoevropskih držav (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 33).

V 18. in na začetku 19. stoletja se je v Franciji razvil postkrščanski racionalni antisemitizem, ki je izhajal iz razsvetljenstva. Razsvetljenci so obsojali zatiranje Judov in zanikali srednjeveški mit o Judih, vendar se je hkrati oblikovala nova negativna podoba judovske skupnosti. Judovska religija naj bi ovirala človeški napredek, stara zaveza pa naj bi bila le skupek kanibalizma, norosti in napak. Kritizirali pa niso le judovske religije, temveč tudi Jude, ki so bili za razsvetljence »kruti in absurdni bebcik«. Razsvetljenci so od Judov tudi zahtevali, da se odrečejo svoji ekskluzivnosti kot življenjski navadi (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 34).

Z razvojem modernega antisemitizma v 19. stoletju so Judje naleteli na nove ovire in se soočali z novimi obtožbami. Za razvoj modernega antisemitizma je bila namreč bistvenega pomena judovska gospodarska konkurenca v hitrem industrijskem razvoju. Zaradi svojega kapitala in obvladovanja finančnih poslov so Judje hitro postali gonilna sila gospodarskega in družbenega razvoja. Buržoazija, ki pa je v razvoju zaostajala, je za svoje propadanje oziroma zaostajanje okrivila Jude. Označila jih je za kapitaliste in sovražnike nacionalnih vrednot, verske tradicije, družbene kohezije in buržoazne morale. Ljudje so začeli nasprotovati Judom zaradi socialnih, ekonomskih, političnih in rasnih razlogov. Judje so tako postali vsiljeni družbeni razred, ki škoduje domačemu narodu. Nasprotniki enakopravnosti Judov so s tem stereotipom želeli

ponovno vzpostaviti družbene meje in izničiti učinke judovske emancipacije (Stanič v Klemenc in drugi 1996, 35–36).

Konec prve svetovne vojne je sprožil val množičnega antisemitizma, za kar naj bi bili krivi predvsem Protokoli sionskih starešin³. Protokoli so bili »nova biblija« antisemitov, ki so vsebovali številne fanatične izmišljotine, saj so govorili o svetovni judovski zaroti. Dokumenti so sprožili sovraštvo do Judov po vsem svetu, tudi med politikami in drugimi pomembnimi javnimi osebami. Vpliv Protokolov sionskih starešin se v Angliji in ZDA ni obdržal, v nekaterih delih Evrope pa je postal temelj antisemitskih gibanj (Laqueur 2003, 445). Kljub dokazom, da so Protokoli ponaredki zgodovine, so dolgo časa služili kot navdih ljudem in njihovega prepričanja, da se holokavst ni zgodil (Lipstadt 1994, 24–25).

Januarja 1933 je bil Hitler imenovan za nemškega kanclerja. V mesecih, ki so sledili, je njegova nacionalsocialistična delavska stranka Nemčije (v nadaljevanju NSDAP) ukinila državljanske svoboščine, uničila večino neodvisnih gospodarskih, družbenih in političnih organizacij ter vzpostavila enopartijsko državo. Začelo se je tudi preganjanje Judov, komunistov, socialdemokratov in drugih nezaželenih družbenih skupin (Geary 1995, 11).

Dolga zgodovina antisemitizma kaže, da so bili Judje vedno preganjana manjšina in da so se morali konstantno soočati s poniževanjem in krivicami. Tudi takrat, ko so hoteli s svojim znanjem, sposobnostmi in denarnimi posojili pomagati, so bili deležni sovraštva in žalitev. Vrhunec pa je sovraštvo doseglo v času druge svetovne vojne, ko je nacistična Nemčija, s Hitlerjem na čelu, izvedla holokavst. V naslednjem poglavju bom razložila holokavst in z njim povezane termine, saj menim, da je za boljše razumevanje diplomskega dela potrebno razumeti osnovne pojme.

2.4 Holokavst

Holokavst pomeni načrtno, sistematično pobijanje Judov pa tudi Slovanov, Romanov homoseksualcev ter duševno in telesno prizadetih, ki ga je izvajala nacistična Nemčija v okviru t. i. »dokončne rešitve judovskega vprašanja« med drugo svetovno vojno. Večina Judov besedo

³ V času Dreyfusove afere med leti 1893 in 1895 je ruska tajna policija v Parizu izdala rokopis, imenovan Protokoli sionskih starešin. Prvo natisnjeno izdajo Protokolov je leta 1905 objavil mistični duhovnik Segius Nilus. Protokoli so bili del propagande ruske tajne policije (Keren 1993). V njih so bili izpostavljeni številni stereotipi o Judih in mit o »judovski zaroti«. Protokoli so Jude obtoževali, da mislijo samo nase, da se pri doseganju svojih ciljev poslužujejo umazanih trikov, da zaradi vpliva na finančnem trgu krojijo politiko in tako na skrivaj vodijo in usmerjajo svet (Štefančič 2006, 11. januar).

holokavst povezuje z antičnimi grškimi poganskimi obredi, saj termin holokavst izhaja iz grških besed *holos* – celota in *kaustos* – zažgan in v grščini označuje obredno darovanje živali bogovom. Zato Judje za holokavst raje uporabljajo hebrejski izraz *šoa*. *Šoa* pomeni uničenje in je vezana na uničenje judovskega ljudstva (Haramija 2010, 13–14; Luthar in Pogačar 2012, 6).

Pri opisovanju dogodkov holokavsta pogosto naletimo tudi na izraz genocid, ki pomeni iztrebljanje nekega naroda, vendar pa ni vezan izključno na Jude in drugo svetovno vojno. Genocid označuje vsakršno sistematično uničenje neke narodnostne, etnične, verske ali rasne skupine (Haramija 2010, 13; Luthar in Pogačar 2012, 9). Vključuje vsakršna dejanja pobijanja članov skupine, povzročanja hudih telesnih ali duševnih poškodb, namerno izpostavljanje skupine življenjskim razmeram, ki lahko privedejo do fizičnega uničenja, preprečevanje rojstev v skupini in prisilno preseljevanje otrok v druge skupine (Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida 1950, 2. člen). Vsa ta dejanja, ki so značilna za genocid, so nacisti izvajali nad Judi. Iz tega lahko trdimo, da je holokavst primer genocida nad judovsko skupnostjo.

Nacisti so s holokavstom želeli doseči tako imenovano »dokončno rešitev judovskega vprašanja«. Izraz je prvi uporabil Adolf Eichmann leta 1941 in je nacionalsocialistična oznaka za preganjanje in pobijanje Judov na vseh območjih Evrope, ki jih je nadzoroval nemški rajh. Hitler je namreč že leta 1939 javno predstavil svoj načrt, da uniči in iztrebi Jude (Luthar in Pogačar 2012, 11). 20. januarja 1942 pa je Reinhard Heydrich⁴ sklical konferenco ob Wannskem jezeru, na katero je povabil najpomembnejše visoke funkcionarje nemškega rajha. Predstavniki birokracije in eksekutivne nacistične države so na wannseejski konferenci »razpravljali« o upravnih določbah za »dokončno rešitev«, čeprav se je množičen pomor Judov že zdavnaj začel in so bili usmrtilveni oddelki že dolgo aktivni (Benz 2000, 15–16). Njihov načrt za »dokončno rešitev« je bil:

Pod ustreznim vodstvom bodo Judje med odvijanjem končne rešitve na vzhodu na primeren način uporabljeni za delovne storitve. Dela zmožni Judje bodo v velikih delovnih kolonijah, ločeni po spolu, privedeni na ta območja za gradnjo cest, pri čemer jih bo nedvomno večji del že odpadlo zaradi naravnega zmanjšanja števila. Morebitni preostanek, ki bo zagotovo predstavljal njihov najbolj odporni del, bo moral biti

⁴ Reinhard Heydrich se je rodil leta 1904 v meščanski družini. Bil je ena ključnih osebnosti pri »končni rešitvi judovskega vprašanja«, saj je kot šef gestapa izvrševal najbolj zaupljive in delikatne Hitlerjeve naloge pri odstranjevanju njegovih nasprotnikov. Pri izvajanju svojih dejanj je Heydrich bil brezobziren, krut in brutalen. 27. marca 1942 je češka vojaška diverzantska skupina, ki so jo poslali iz Anglije izvedla atentat na Heydrich. Zaradi poškodb dobljenih v atentatu, je Heydrich nekaj dni pozneje umrl (Cajmko 2005, 146-148).

primerno obravnavan, ker ga moramo v primeru, da bi bil izpuščen na svobodo, upoštevati kot rezultat naravne selekcije in ga torej šteti za morebitno klico judovske obnove (Benz 2000, 17–18).

»Dokončna rešitev judovskega vprašanja« je bil mehanično, tehnološko in birokratsko hladno izpeljan ter smrtonosen sistem množičnega poboja, izveden s pomočjo državnih uslužbencev, vojakov, železniških delavcev, policistov in industrialcev (Toš 2013).

Iz opredelitve holokavsta, genocida in »dokončne rešitve judovskega« vprašanja lahko sklepamo, da je bil čas druge svetovne vojne in holokavsta, za Jude, pa tudi druge vpletene narode, zastrašujoč in naporen. V poglavju *Nacizem in holokavst* bom natančneje opisala dogodke, ki so zaznamovali obdobje med obema svetovnima vojnama in holokavst.

2.5 Nacizem in holokavst

Dogodke, ki so tako ali drugače zaznamovali holokavst, lahko razdelimo v tri skupine. V prvo skupino štejemo dogodke med leti 1933 in 1939, ki so vodili od diskriminacije do izseljevanja Judov iz dežel nemškega rajha. Druga skupina dogodkov od 1939 do 1941 je od getoizacije pripeljala do izoblikovanja »končne rešitve judovskega vprašanja«. Tretjo skupino pa sestavljajo dogodki med leti 1941 in 1945, ko je nacistična Nemčija izvajala projekt fizičnega uničenja Judov (Venezia 2010, 163).

Po prevzemu Hitlerjeve oblasti v Nemčiji leta 1933 je za Jude nastopilo obdobje številnih sprememb in velikega zatiranja. Hitler je namreč za glavne sovražnike države razglasil Jude in komunistično stranko Nemčije. Hitro je vzpostavil novo zakonodajo in tudi ustavo, ki je podpirala njegove interese in cilje (Cajnko 2005, 71). Nacistično oblast je utrdil s kombinacijo centralno usmerjenih ustavnih sprememb in odkritega nasilja na lokalni ravni. Nastala država ni trpela nikakršnih opozicij, zato je uničila vse alternative in poskušala z aktivno propagando mobilizirati miselnost ljudi za Hitlerja. Zasebno in javno življenje ljudi je bilo popolnoma podrejeno nacističnim organizacijam (Geary 1995, 54–65).

Nacistična država pa je imela še eno pomembno vlogo, in sicer skrb za »rasno higieno« in preprečevanje rasnega mešanja, kar je po Hitlerjevem mnenju tudi najpomembnejša naloga države. Za Hitlerja je značilno prepričanje, da superiornost Arijev temelji na sposobnosti za delo, izpolnjevanju javnih dolžnosti, samoodrekanju in idealizmu. Torej na lastnostih, ki so po njegovem mnenju že genetsko določene. Kot nasprotje Arijem postavi Jude. Judovstvo naj bi

bilo biološko določeno in dedno ter ga nikakor ne določa vera. Kdor je Jud, bo vedno Jud, tudi če prestopi v krščansko vero (Geary 1995, 23). Da bi torej »očistil« arijsko raso, je sprejel več zakonov in ukazal številne grozote⁵.

Tem zakonom je sledilo aktivno reševanje »judovskega vprašanja«, ki ga lahko razdelimo v dve stopnji. Prva stopnja je »začetno reševanje judovskega vprašanja z izseljevanjem«, druga stopnja pa »končna rešitev judovskega vprašanja«, kamor spadajo dogajanja v koncentracijskih taboriščih (Benz 2000, 57). Jeseni 1941 so nacisti pričeli s sistematično, birokratsko urejeno in natančno programirano deportacijo Judov iz Nemčije⁶ (Benz 2000, 61, 72).

Tiste Jude, ki se niso uspeli pravočasno izseliti, pa so nacisti pošiljali v geta ali v koncentracijska taborišča (Benz 2000, 67). Namen sistema getov je bil nadziranje, segregiranje, teroriziranje in izkoriščanje Judov. Z getoizacijo so ločili Jude od Nejudov, saj so bili geti namenjeni izključno za koncentriranje judovske populacije⁷. Kraje prisilnega bivališča za ponižanje in izkoriščanje Judov so Nemci med drugo svetovno vojno vzpostavili po vsej okupirani vzhodni Evropi. V mestih, v katerih so bili naseljeni Judje, so iz splošnih varnostno-polijskih razlogov veljali posebni predpisi in pravila⁸. Življenjske razmere v judovskih getih

⁵ Najprej je izšel zakon o vnovični vzpostavitvi poklicnega uradništva, ki se je nanašal na vse uradnike judovskega izvora in njihovo izključitev iz javnih služb. Zakon so izkoristili tudi v vseh poklicnih združenjih in drugih organizacijah ter ga uporabili kot iztočnico za izključitev Judov. Po tem so sprejeli še zakon proti prenapoljenosti šol in uredniški zakon, s pomočjo katerega so bili Judje odstranjeni iz vseh poklicev, povezanih s tiskom. Za obdobje pred 2. svetovno vojno so pomembni tudi nümerberški zakoni, ki so določili Jude za drugorazredne državljane in prepovedovali sklepanje zakonskih zvez med Judi in Nejudi, morebitne izvenzakonske spolne odnose med njimi pa so označili za rasno sramoto in jih kaznovali. S številnimi določili in predpisi so nümerberški zakoni močno omejevali pravice judovske manjšine (Benz 2000, 29–30). To pa niso bile edine spremembe, ki so doletele Jude. V letih, ki so sledila, družine s številnimi otroki niso prejemale dodatka, judovskim učiteljem pa je bilo prepovedano zasebno poučevati Nejudje. Prav tako so dovoljenje za delo izgubili judovski zdravniki, odvetniki in druge skupine samostojnih poklicev. Judovski študenti na univerzah niso mogli opraviti doktorata. Judje so bili prisiljeni prijaviti svoje premoženje in bili izključeni iz vseh javnih razpisov. Kot dodaten sramotilni znak so dobili posebno izkaznico in ukaz, da morajo uporabljati prepoznavno ime Sara oziroma Izrael, njihovi potni listi pa so bili označeni z rdečo črko J (Benz 2000, 29–30). Tako so imeli Judje zaradi arizacije vedno manj pravic. Pred 2. svetovno vojno so jim nacisti odvzeli podjetja, trgovine, denar, umetnine, razveljavili pa so tudi njihove diplome (Haramija 2010, 14). Z začetkom vojne leta 1939 je prišlo tudi do omejitve gibanja, saj Judje po določeni uri niso več smeli zapuščati svojih bivališč. Ker so veljali za državne sovražnike, so jim bili odvzeti tudi telefoni in radijski aparati, sčasoma pa so jim bili prepovedani tudi avtomobili in motorna vozila. Judje so morali nositi tudi rumeno zvezdo, pršita na obleko. S tem so birokrati javno ožigosali in ponižali Jude ter dosegli popoln nadzor nad judovsko manjšino (Benz 2000, 40).

⁶ Judom so začeli pošiljati pozive o »evakuaciji« in navodila o njenem poteku. Deportirancem je bila deportacija prikazana kot migracija na vzhod, zato so morali Judje na določeno zbirališče začetka »evakuacije« s seboj prinesli dokumente, denar, dragocenosti in topla oblačila (Benz 2000, 61, 72). Opraviti so morali tudi pisno prijavo premoženja, vključno s predmeti, odtujenimi s prodajo ali z daritvijo, k čemur so morali priložiti tudi podatke novih lastnikov teh predmetov, zadolžnice, vrednostne papirje, zavarovalne police, kupne pogodbe in drugo pomembno dokumentacijo. Na zbirališču so evakuiranci dobili evakuacijsko številko, vso njihovo premoženje pa je zasegla državna policija (Benz 2000, 67–68).

⁷ V ta namen so gete ogradili z zidovi in bodečo žico ter tako dosegli popolno izoliranost Judov od zunanjega sveta (Benz 2000, 41–47; Luthar in Pogačar 2012, 39).

⁸ Na primer prepoved poljubnega zapuščanja geta vsem Judom in določena ura izhodov (Benz 2000, 41–47; Luthar in Pogačar 2012, 39).

so bile grozljive. Ljudje so morali opravljati prisilno delo⁹, higienske razmere so bile izredno slabe, vsakdanje prisotno pa je bilo tudi nasilje in bolezni. Zaradi slabe prehrane in vsesplošne lakote so Judje zbolevali za pegavico, veliko jih je zaradi podhranjenosti tudi umrlo. Gete, ki so jih ustanovili nacisti, so leta 1942 ukinili, prebivalce pa postrelili ali deportirali v uničevalna taborišča (Benz 2000, 41–47; Luthar in Pogačar 2012, 39). »Geti so bili samo etapa v zgodovini holokavsta; pri vsem trpljenju in bedi, pri vseh tragedijah, ki so se v njih dogajale, vendarle niso bili poglavitno prizorišče genocida. V letih 1940 do 1943 so bili čakalnice uničenja, preddverje pekla, vmesne postaje do taborišč, v katera so dovažali ljudi, da bi jih tamkaj pomorili« (Benz 2000, 50).

Zadnja postaja pri izvajanju »dokončne rešitve judovskega vprašanja« so bila koncentracijska taborišča. Sistem strahu in groze, imenovan koncentracijska taborišča, je uvedel Heinrich Himmler in njegove enote SS. Glavni namen taborišč je bil uničiti vsakega sovražnika nacističnega sistema, pa naj bo ta sovražnik resničen ali namišljen. Himmler je teror uresničil v petih stopnjah, in sicer ločiti, žaliti, osramotiti, zlomiti in uničiti. Pravičnost pri tem ni imela nobene vloge, saj je bilo po njegovem mnenju bolje zapreti deset nedolžnih ljudi, kot spregledati enega krivega nasprotnika. Takšen način terorja je služil tudi za zastraševanje vseh ostalih ljudi in je bil tako najučinkovitejše sredstvo za preprečevanje organiziranega razvoja kakršnih koli opozicij (Kogon 1982, 26). Po Himmlerjevem mnenju je bil prvotni cilj uvedbe koncentracijskih taborišč doseganje strahospoštovanja do nacističnega režima in izločanje družbeno škodljivih ter nevarnih oseb (Cajnko 2005, 143). Število ustanovljenih koncentracijskih taborišč se je po začetku druge svetovne vojne močno povečalo¹⁰ (Kogon 1982, 43). Nacisti so v koncentracijskih taboriščih vzpostavili grozljiv režim¹¹. Hitlerjev tretji rajh je bil strahovito in grozno morišče ljudi, saj je v koncentracijskih taboriščih umrlo približno 11 milijonov ljudi, od tega več kot 6 milijonov Judov (Cajnko 2005, 77–79). Najbolj množično industrijsko iztrebljanje Judov iz Nemčije in okupiranih delov Evrope se je vršilo v koncentracijskih taboriščih Auschwitz – Treblinka in Majdanek (Cajnko 2005, 151).

⁹ V tekstilnih obratih in kovinskih delavnicah (Benz 2000, 41–47; Luthar in Pogačar 2012, 39).

¹⁰ Vojna namreč pomeni nove vrste in množice nasprotnikov ter sovražnikov iz vse Evrope, ki jih je potrebno izločiti (Kogon 1982, 43).

¹¹ Posluževali so se nečloveškega grozodejstva in mučenja, vzpostavili so brezpravno suženjsko prisilno delo, surovo kaznovno politiko in šikaniranje s strani komandnega osebja. Vsakdanje prisotna je bila lakota, trpinčenje in obravnavanje ujetnikov kot brezosebni številki. Taboriščnike so izkoriščali, dokler niso bili preveč izmučeni ali pa so od naporov umrli. V taboriščih pa niso umirali samo zaradi lakote, izčrpanosti in drugih nečloveških razmer, ki so jim bili izpostavljeni. Ogromno jetnikov je umrlo zaradi električnih žic ali pod udarci in strelji nacističnih oblastnikov. Med posebej grozne zločinske metode nacističnega uničevanja ljudi v taboriščih sodita ubijanje v plinskih celicah teh medicinski poskusi na otrocih in ženskah, ki so jih opravljali zdravniki SS (Cajnko 2005, 77–79).

Taboriščniki v koncentracijskih taboriščih so bili razdeljeni v štiri glavne skupine: politične jetnike, rasne, na kriminalce in asocialne jetnike. Vsak izmed njih je bil označen s številko na levi strani suknjiča in hlač ter z barvitim trikotnikom¹². V Auschwitzu so imeli jetniki številke iz suknjiča tudi vtetovirane na podlakti (Kogon 1982, 35, 38). Judje so bili razdeljeni med vse kategorije zapornikov. Najpogosteje pa so bili zaprti v posebnih, od ostalih ločenih blokih, kjer so bili izpostavljeni posrednemu ali neposrednemu uničenju. Pogosto pa so služili tudi kot tarče sproščanja jeze esesovcev. Med judovskimi in nejudovskimi političnimi zaporniki se je razvila velika solidarnost ter tesna vzajemna vez, ki je marsikateremu jetniku rešila življenje (Kogon 1982, 35).

Običajno zaporedje dogodkov pri izvajanju industrijskega iztrebljanja Judov je bilo: transport, razvrščanje ob izstopu iz vlaka, tetoviranje, takojšna usmritev žensk, otrok in nesposobnih za delo v plinskih celicah ali na množičnih grobiščih (Besancon 2014, 25). »Osumljence« so aretirali na njihovem domu in jih odpeljali v pripor. Po zaslišanju in običajno spornem sojenju, je sledil transport do taborišča. Transport je bil dolgotrajen in grozljiv¹³. Z železniške postaje do koncentracijskega taborišča so zapornike peljali v policijskih avtomobilih ali kamionih, ponekod pa so morali iti peš. Tisti zaporniki, ki so se od napora zrušili, so bili poteptani ali pa na mestu ubiti (Kogon 1982, 54–55). Po prihodu v taborišče je sledila sprejemna ceremonija in »saksonski pozdrav« pred političnim oddelkom¹⁴ (Kogon 1982, 55–56). Takšni »dobrodošlic« je sledil popis in odvzem osebnih podatkov. Za vsakega jetnika so izdelali osebno kartoteko, ki je vsebovala osebne podatke, morebitna predhodna kaznovanja itd. Po tem zasliševanju in popisovanju, so bili Judje vedno kaznovani s 5–10 udarci s palico, preprosto zato, ker so pač bili Judje. Naslednji postaji sta bili kopalnica in brivec. Najprej so jetnike povsod pobrili, nato pa jih stuširali z vrelo ali pa z ledeno vodo¹⁵ (Kogon 1982, 57). Po dezinfekciji in tuširanju so jetniki odšli po oblačila. Ne glede na velikost in spol so dobili perilo in črtaste hlače ter srajco, čevlje, nekateri tudi nogavice. Večina teh oblek je bila že ponošenih in večkrat zakrpanih (Kogon 1982, 57). Preden so nove jetnike odpeljali v stanovanjski blok, so jim odvzeli še preostalo osebno lastnino (Kogon 1982, 58). Jetnikov dan je bil izredno naporen. Vsak dan so

¹² Barva je bila odvisna od tega, kateri skupini jetnikov si pripadal (Kogon 1982, 35, 38).

¹³ V enem železniškem vagonu je bilo natrpanih po 100–150 ljudi, ki so bili izpostavljeni lakoti, žeji, pomanjkanju prostora ter spanca, vročini in mrazu. Veliko jih je umrlo tudi zaradi zadušitve (Kogon 1982, 54–55).

¹⁴ Pri tem so esesovci nove prišleke topli, vanje metali kamenje, jih polivali z vročo ali mrzlo vodo, davili s kravatami ter vlekli za lase in brado, dokler niso onemogli. V primeru, da je transport prišel pozno zvečer ali pa so morali čakati na vrsto, pa so jetnike zaprli v bunkerske celice (Kogon 1982, 55–56).

¹⁵ V nekaterih taboriščih so morali jetniki pred tuširanjem skočiti v kotel dezinfekcijske tekočine, kar je bilo zaradi ran, ki so jih dobili pri brivcu ali tepežu, izredno boleče (Kogon 1982, 57).

morali opravljati težaška in naporna dela ter se dvakrat dnevno udeležiti zbora, kjer so jih esesovci prešteli¹⁶ (Kogan 1982, 60–62).

Ker je pri pokolih, streljanju in pobijanju jetnikov prihajalo do »zastojev« in ker so bili le-ti prehudo breme za esesovce, je Himmler ukazal, da je treba najti nov racionalen in učinkovit način za izvedbo »končne rešitve judovskega vprašanja«. Tako so leta 1941 v Auschwitzu izpeljali prvi poskus usmrtnice v plinskih celicah. S sredstvom za uničevanje mrčesa, imenovanim Ciklon-B, so zaplinili jetnike (Benz 2000, 97). Jetnike, ki so jih že na vlaku v taborišče določili za nezmožne ter tudi do konca izčrpano jetniško delovno silo, so najprej slekli, nato pa jih poslali v plinske celice, ki so bile zakrinkane kot umivalnice s prhami (Benz 2000, 98). Za njimi so vsa vrata in ostale odprtine nepredušno zaprli, skozi odprtine v stropu pa spustili Ciklon-B. Jetniki so zaradi zadušitve umrli v 15–20 minutah, nato so jih zvelkli ven, jim populili zobe ter postrigli lase in na koncu njihova trupla sežgali v krematorijih (Krakar 1962, 27–28). Ker so plinske celice presegle zmogljivost krematorijskih peči, je bilo pogosto veliko več trupel, kot so jih bili zmožni sežgati v krematoriju. Nacisti so tako trupla zadušenih sežgali kar v odprtih jamah zraven krematorija (Ajdič in drugi 1981, 48).

Z opisovanjem krutega ravnanja z Judi in drugimi jetniki v koncentracijskih taboriščih, sem zaključila prvi del svojega diplomskega dela. Kljub temu da je holokavst močno zaznamoval zgodovino in obstajajo jasni dokazi o življenju in smrtih v taboriščih, pa obstajajo ljudje – tudi akademiki –, ki se trudijo zanikati in reinterpretirati holokavst.

3 ZANIKANJE HOLOKAVSTA

3.1 Zgodovina in začetki zanikanja holokavsta

Po koncu druge svetovne vojne in porazu Hitlerja je večina ljudi verjela, da je konec ideologije nacizma. Bili pa so tudi takšni, ki niso želeli opustiti takšnega političnega sistema. Ker pa so ljudje nacizem povezovali z grozotami »končne rešitve judovskega vprašanja«, so vedeli, da je samo en način, s katerim lahko obudijo ta sistem. Nacizem je potrebno ločiti od holokavsta in množice grozodejstev, ki so ga spremljale. V letih, ki so sledila, so prizadevanja za zmanjšanje obsega in intenzivnosti vojnih grozot nadomestile trditve, da je smrt šestih milijonov Judov

¹⁶ Ti zbori so bili naporni, saj so bili jetniki zaradi dela, slabe hrane in groznih življenjskih pogojev izmučeni in so težko več ur stali v vrsti ter čakali na preštevanje. V primeru, da je kateri od jetnikov manjkal, so esesovci prebrali na tisoče imen in števil, dokler niso ugotovili, kdo je manjkajoči jetnik (Kogan 1982, 60–62).

izmišljena. Čeprav prvi zanikovalci holokavsta niso tvorili velike skupine, so njihove taktike in argumenti postali sestavni elementi sodobnega zanikanja holokavsta. Prvi zanikovalci se niso niti trudili, da bi prekrili svoja antisemitska prepričanja (Lipstadt 1994, 49).

Zanikanje holokavsta se je po koncu druge svetovne vojne najprej pojavilo v Franciji, od koder tudi izhajata dva izmed prvih zanikovalcev, Maurice Bardeche¹⁷ in Paul Rassinier¹⁸. Bardeche, ki je zagovarjal naciste ter politiko kolaborantov, je trdil, da je vsaj delček dokazov o koncentracijskih taboriščih ponarejen. Po njegovem, so ljudje umrli zaradi bolezni in lakote, ki je bila posledica vojne, in ne zaradi načrtnega pobijanja. Nacistični dokumenti, ki so omenjali »končno rešitev judovskega vprašanja«, pa niso govorili o ubijanju Judov, temveč o njihovi selitvi v geta. Njegov osnovni argument je bil, da nacisti niso bili krivi vojnih zločinov, ampak da so bili krivci Judje sami. Judje si ne zaslužijo nobenega sočustvovanja, ker so s tem, da so podprli versajsko mirovno pogodbo, pomagali sprožiti vojno. Trdi tudi, da je nemoralno obtožiti nemške vojake za grozodejstva, ker so le-ti sledili ukazom, saj je bil uspeh nemške države odvisen od moči države in lojalnosti vojske. Bardeche je bil prvi, ki je slikovni in dokumentirani material o morilskih procesih v taboriščih označil za ponarejenega. Bil je tudi prvi, ki je izpostavil, da so bile plinske celice v taboriščih za dezinfekcijo, ne za pobijanje. Zanikovalci ga zaradi njegovih političnih nazorov sicer nikoli niso sprejeli za svojega, vendar so se strinjali z njegovimi teorijami o holokavstu (Lipstadt 1994, 50).

Rassinier je po koncu vojne, ki jo je preživel v taborišču Buchenwald¹⁹, začel objavljati razna besedila, katerih velik del je bil posvečen zagovarjanju nacistov z dokazovanjem, da so bile obtožbe proti njim napihnjene in nepošteno. Zagovarjal je dve tezi, in sicer, da so preživeli pretiravali v opisovanju tega, kar se jim je zgodilo ter da SS ni bil odgovoren za zločine in teror. Po njegovem so bili krivi ljudje, ki jim je SS zaupal vodenje taborišč. Izjave preživelih, ki so trdili, da so bili priče grozotam, je zavrnil zgolj kot govorice. Prav tako pa je diskreditiral legitimnost njihovih trditev o številu ubitih Judov. Sprva je svoje argumente omejil na procese pobijanja in zanikal kakršno koli politiko iztrebljanja. Ljudje so sicer res bili ubiti, vendar za umore, po njegovem mnenju, ni bila kriva nemška država in njena politična doktrina, temveč

¹⁷ Maurice Bardeche (1907–1998) je bil francoski neofašistični pisatelj in pedagog. Bil je avtor številnih literarnih del, člankov, umetnostnih kritik in socialno-političnih teorij (Johnson 2015). Bardeche spada med prve zanikovalce holokavsta. Med drugim je izdal *Letter to Francois Mauriac in Nuremberg or the Promised Land* (Lipstadt 1994, 50).

¹⁸ Paul Rassinier (1906–1967) je bil francoski avtor, pacifist in politični aktivist. V mladih letih je bil komunist, nato pa se je leta 1934 pridružil socialistom. Uvrščamo ga v prvo generacijo zanikovalcev holokavsta. Njegovo največje delo o holokavstu je knjiga *Debunking the Genocide Myth* (Lipstadt 1994, 51).

¹⁹ Zaprt je bil, ker je bil del odpora proti komunistom (Lipstadt 1994, 51).

so umore izvajali posamezniki na lastno pest. Rassinier je tudi trdil, da odgovornost za plinske celice ni bila na nacistih, ker ni obstajala nobena politika o izvajanju plinskega iztrebljanja. Priznal pa je možnost nekaterih pobojev s plinom, vendar ne v tako velikih količinah, kot so trdili drugi (Lipstadt 1994, 51–55).

V 50. in 60. letih 20. stoletja se je zanikanje holokavsta iz Evrope razširilo tudi v Združene države Amerike, predvsem med posameznike, ki so imeli močne povezave z antisemitističnimi publikacijami in ekstremističnimi skupinami. Do začetka 70. let je bilo zanikanje holokavsta predvsem v domeni ekstremistov in rasističnih skupin, čeprav so našli podporo tudi v bolj zmernih krogih. Argumenti zgodnih zanikovalcev so bili nesofisticirani ter kruti in pogosto niso dokazovali zelenega. Zanikovalci v ZDA so sledili Rassinierjevemu argumentu, da so holokavst ustvarili judovski voditelji, da bi lahko nadzorovali svetovne finance in povečali podporo Izraelu. Prav tako so poskušali dokazati, da je bilo milijone Judov statistično nemogoče ubiti. Trdili so, da ti domnevno ubiti Judje v bistvu živijo v ZDA. Zanikovalec James Madole je zapisal, da obstajajo dokazi, da je v Nemčiji med svetovnima vojnama živel manj kot šest sto tisoč Judov. Kako so jih torej nacisti v času druge svetovne vojne lahko pobili šest milijonov? Njegov argument je sicer točen, vendar je izpustil dejstvo, da večina judovskih žrtev holokavsta ni bila iz Nemčije (Lipstadt 1994, 65–66).

Bardeche, Rassinier, Harry Elmer Barnes²⁰, Austin Joseph App²¹ in drugi iz prve generacije zanikovalcev so se razlikovali od tistih, ki so jim sledili. Zgodnji zanikovalci so si prizadevali zagovarjati naciste z opravičevanjem njihovega antisemitizma. Menili so, da so bila grozodejstva nad Judi pretirana in napačna, vendar so hkrati tudi zagovarjali, da so si Judje zaslužili vse, kar jih je doletelo, saj so bili sovražniki nemške države. Izkrivljali so resnico in obtoževali Jude za nemško finančno in politično slabost. Šele po letu 1970, ko so končno dojeli neučinkovitost svojih poskusov opravičevanja nacističnega antisemitizma, so zanikovalci spremenili svojo metodo. Iz taktične perspektive so videli, da je bil dokaz nacističnega antisemitizma tako jasen, da bi izgubili vso kredibilnost, če bi ga še vedno poskušali zanikati ali opravičevati. Zanikovalci so postali bolj sofisticirani, začeli so priznavati, da so bili nacisti antisemiti. Trdili so celo, da obžalujejo antisemitizem. Priznali so, da so nekateri Judje umrli zaradi slabega ravnanja nacistov, vendar so kljub temu še vedno zanikali sam holokavst.

²⁰ Harry Elmer Barnes (1889–1968) je bil zgodovinar, sociolog, zanikovalec holokavsta in eden izmed pomembnejših ameriških akademikov 20. stoletja. Imel je pomembno vlogo pri razvoju »revizionizma«, ki se je ukvarjal s kritičnim pregledom zgodovine, predvsem prve in druge svetovne vojne (Revisionists).

²¹ Austin Joseph App je bil, tako kot Barnes, ameriški akademik, ki je poskušal z zanikanem holokavsta opravičiti dejanja Nemčije. Bil je profesor angleščine in je tako igral pomembno vlogo pri razvoju zanikanja holokavsta v ZDA. (Lipstadt 1994, 85). Rodil se je leta 1902 in umrl leta 1984.

Današnji zanikovalci trdijo, da niso ne proti Nemcem in ne proti Judom. Ne branijo Hitlerja in ne obtožujejo zaveznikov. Zanima jih samo revizija zgodovine in resnična zgodovina (Lipstadt 1994, 51–52).

V 80. letih 20. stoletja je prišlo do kontroverzne nemške zgodovinske razprave imenovane *Historikerstreit*. V znamenitem zgodovinskem sporu so se soočala mnenja različnih zgodovinarjev o pogledih na Tretji rajh in nemško krivdo pri holokavstu (Kovač 2016). *Historikerstreit* je bila razprava o singularnosti holokavsta in vplivu nemške nacistične preteklosti na nacionalno identiteto kasnejše Zvezne republike Nemčije. Razprava se začne leta 1986 z objavo članka *Eine Art Schadensabwicklung* avtorja Jürgena Habermasa. Habermasov članek je kritika knjige Andreasa Hillgruberja in hkrati soočenje s preteklosti nacistov v Nemčiji. Ta spor med različnimi znanstveniki le nadaljuje trend soočenja z nacistično preteklostjo, ki je se je začel v 60. letih 20. stoletja in nadaljevalo vse do konca 20. stoletja, ko je tematika holokavsta vstopila v medijski diskurz (Travers 1991, 247).

Zanikanje holokavsta se je torej začelo takoj po drugi svetovni vojni in traja še danes. Ne glede na to koliko časa je minilo od holokavsta in koliko znanstvenih dokazov imamo o obstoju koncentracijskih taborišč, vedno se najdejo ljudje, ki poskušajo vse zanikat in prikazat dogodke v drugačni luči.

3.2 Primeri zanikanja holokavsta v ZDA

Številni akademiki in organizacije so z različnimi strategijami zanikali holokavst ter branili nacistično Nemčijo in režim tretjega rajha. V tem podpoglavju bom predstavila dva profesorja na ameriških univerzah ter eno najbolj izpostavljenih akademskih organizacij, ki se vsak na svoj način trudijo dokazati izmišljenost nacističnega holokavsta in reinterpretirati zgodovino. Nekateri se pri svojih argumentih nanašajo tudi na plinske celice, Ciklon-B in Dnevnik Anne Frank.

3.2.1 Austin J. App in Arthur Butz

Prvi je profesor angleščine na *University of Scranton* in *LaSalle Collage Justin App*, ki je začel zanikati holokavst kmalu po koncu druge svetovne vojne. Njegov glavni argument je bil, da so Judje izvedli množično prevaro, katere namen je bil očrnuti Nemčijo pred ostalim svetom ter vzbuditi sočutje in s tem pridobiti sredstva za vzpostavitev judovske države (Gottfried 2001, 45). App je branil nacistično Nemčijo in trdil, da je v času nacizma umrlo veliko manj kot šest milijonov Judov. Nemčijo se je trudil predstaviti kot žrtev in ne kot povzročitelja grozodejstev.

V svoji knjigi *The Six Million Swindle* iz leta 1973 je oblikoval osem aksiomov, ki so služili kot smernice ostalim zanikovalcem in postali osnova delovanja *Institute for Historical Review* (v nadaljevanju IHR). Čeprav so se strategije zanikovalcev skozi čas spreminjale, so njihovi argumenti ostali enaki (Lipstadt 1994, 85–87; Cohn-Sherbok 2010, 66).

Aksiome je razdelil v tri glavne kategorije. Prva kategorija je vsebovala argument, da nacisti nikoli niso imeli namena iztrebiti Judov in da so bila domnevna sredstva za iztrebljanje tehnično nemogoča. Namen tretjega rajha, s katerim bi rešil nemški judovski problem, je bil izseljevanje Judov in ne njihovo iztrebljanje. Če bi jih Nemčija res želela iztrebiti, ne bi preživelo in imigriralo v Izrael več kot pol milijona judovskih jetnikov iz koncentracijskih taborišč. App trdi tudi, da ni nobenih dokazov o postopkih zaplinjanja Judov v koncentracijskih taboriščih. Zagovarja, da Hitlerjeve plinske celice nikoli niso obstajale, najdena plinska napeljava pa je bila v resnici krematorij za sežiganje trupel ljudi, ki so umrli iz različnih razlogov. Argumentira tudi, da je bila za izginotje večine Judov kriva Sovjetska zveza in ne Nemčija (Lipstadt 1994, 99; Cohn-Sherbok 2010, 66).

V drugi kategoriji App legitimira ubijanje Judov z argumentom, da so si tisti Judje, ki so umrli, smrt tudi zaslužili, saj je bila večina Judov, ki naj bi umrli pod nemško roko, v bistvu strankarskih vohunov, saboterjev in kriminalcev (Lipstadt 1994, 99; Cohn-Sherbok 2010, 66).

Zadnja kategorija aksiomov pa vsebuje obtožbe, da je za širjenje idej o holokavstu kriv Izrael in judovski voditelji, ki so imeli materialne in politične interese v svojih rokah. App tukaj trdi, da če bi ostajala najmanjša verjetnost poboja šest milijonov Judov, bi morale biti opravljenih in predstavljenih več raziskav na to temo. Prav tako bi moral Izrael svoje podatke deliti z drugimi zgodovinarji. Namesto tega pa so vsakega, ki je poskušal holokavst predstaviti kot prevaro, označili kot antisemita. App meni, da prav te obtožbe služijo kot dokaz, da je bil pobj Judov prevara. Judje in mediji, ki so raziskovali iztrebljanje Judov, po njegovem mnenju niso nikoli uspeli predstaviti kakršnega koli dokaza o resničnosti števila umrlih Judov. Po Appovem mnenju je naloga tožilcev in ne obtoženih, da dokažejo resničnost dokazov, ki podpirajo smrt šest milijonov Judov. Dejstvo, da imajo judovski akademiki v svojih ugotovitvah o številu žrtev ogromne razlike, kaže na to, da ne obstaja noben trden in znanstveni dokaz o dejanskem številu žrtev (Lipstadt 1994, 99; Cohn-Sherbok 2010, 66).

Vse Appove aksiome je možno zanikati z zgodovinskimi dokazi in dokumentacijo. Nekateri »aksiomi« so osnovani na tako napačnih razlogih, da lahko njihovo zmotnost dokažemo celo brez konkretnega dokaznega gradiva. Če bi bil holokavst v resnici prevara, osnovana s strani

Judov, bi le-ti poskrbeli, da v raziskavah judovskih akademikov ne bi bilo nobenih kontradikcij glede števila pobitih Judov (Lipstadt 1994, 100).

Po mojem mnenju so zanimivi tudi argumenti Arthurja Butza. Leta 1976 si je profesor električnega inženirstva na *Northwestern University* Arthur Butz začel prizadevati, da bi zanikovalci holokavsta dobili akademsko in zgodovinsko legitimnost. S svojim mišljenjem in prizadevanji je pritegnil precejšno pozornost, njegova knjiga *The Hoax of the Twentieth Century* pa je bila predmet objav v največjih nacionalnih časopisih. Ker je bil Butz profesor na eni najbolj pretežnih univerz, so bile njegove izjave o zanikanju holokavsta še bolj kontroverzne, saj naj bi univerze delovale na znanstvenih temeljih in argumentih. Butz je izbral bolj subtilen, prefinjen pa tudi zahrbtnen pristop preučevanja holokavsta, hkrati pa je pomembno spremenil samo naravo zanikanja holokavsta (Lipstadt 1994, 123). Po njegovem mnenju naj bi se profesionalni zgodovinarji bali razpravljati oziroma spraševati o tako splošno sprejeti temi, kot je nacistični genocid nad Judi. Zato je delo akademikov, kakršen je on sam, da razkrijejo takšno propagandno prevaro (Gottfried 2001, 30).

V svoji knjigi *The Hoax of the Twentieth Century*, kjer je zanikal holokavst, se je opiral na delo raziskovalnih centrov, pomembnih zgodovinarjev in arhivov o holokavstu. Klub dobrim virom pa je knjiga zelo slabo napisana in strukturirana, ima pa tudi veliko nekonsistenc in nelogičnih zapisov (Gottfried 2001, 30). V njej je zagovarjal pet pomembnih tez, in sicer:

1. Domnevno iztrebljanje Judov s strani nacistov med drugo svetovno vojno se ni zgodilo.
2. Trditve o iztrebljanju Judov bi morale biti označene kot prevara in kot namerne laži.
3. Prevara je imela sionistični izvor in motivacijo.
4. Zahodne države so izvajale represijo nad revizionizmom.
5. Zavedanje holokavsta se je na Zahodu spremenilo v glasno in neskončno serijo obredov, ki so bili zgolj verske narave (Lipstadt 1994, 123–136).

Butz se v svoji knjigi opredeli kot revizionist holokavsta in ne kot njegov zanikovalec. Ob tem pa pravi, da je problem v izrazu »zavrnitev holokavsta«, saj ljudem posreduje lažno idejo o zavračanju določenih dogodkov, ki so povezani s kompleksnostjo holokavsta. Med temi dogodki izpostavi preganjanje Judov, koncentracijska taborišča, krematorije, sežiganje mrtvih po koncu vojne in seveda »iztrebljanje« Judov v plinskih celicah. Pravi, da zanikovalci holokavsta zanikajo samo iztrebljanje Judov, ker pa ljudje tega na razumejo, se ljudem zdijo zanikovalci ločeni od realnosti (Lipstadt 1994, 123–136).

Butz je bil kritičen predvsem do knjige Davida Hoggana²²: *The Myth of the Six Million* iz leta 1969, ker naj bi vsebovala laži in lažna dejstva v zvezi s holokavstom. Obenem pa je tudi podprl delo francoskega geografa Paula Rassinierja, ki je trdil, da je bilo iztrebljanje Judov zgodovinska laž, osnovana za gradnjo in cilje izraelske države. Tako naj bi Judje preko laži in simpatij zaradi holokavsta postali eno izmed najmočnejših rasnih skupnosti na svetu. Trditev, da so si Judje holokavst izmislili in tako zmanipulirali preostali svet, je ravno ena izmed glavnih idej zanikanja holokavsta in antisemitizma (Gottfried 2001, 31).

Tudi Mark Weber²³, David Hoggan, David Irving²⁴ in številni drugi akademiki so pustili pomemben pečat v zanikanju holokavsta. S svojim mišljenjem in teorijami so poskušali vplivati na naša prepričanja o holokavstu in drugi svetovni vojni. Ker pa so njihove teorije in strategije podobne že zgoraj opisanim, jih v delu nisem podrobneje izpostavljala. Vsi zanikovalci namreč izhajajo iz prepričanj, da se holokavst ni zgodil, da so si Judje zaslužili, kar jih je doletelo in da zagotovo ni umrlo toliko Judov, kot opisuje zgodovina.

3.2.2 Institute for Historical Review

Institute for Historical Review je ameriška psevdoakademska organizacija, ki spodbuja zanikanje holokavsta in brani nacizem. Predstavlja se kot legitimna zgodovinska raziskovalna skupina, katere namen je »revizionizem«. Trdijo, da iščejo resnico in točnost v zgodovini. IHR sestavljajo beli supremacisti in neonacisti ter podobno misleči iz vsega sveta. Njihova misija je, da z izkrivljanjem, napačnim prikazovanjem in s ponarejanjem izbrišejo holokavst iz zgodovine. IHR je leta 1978 ustanovil antisemit Willis Carto (*Southern Poverty Law Centre* 2009).

Organizacija se je poskušala izogniti očitnemu in neposrednemu žaljenju Judov, zato so skušali svoje izkrivljanje politike in zgodovine prikazati čim bolj »razumno«. Njihove teorije so tako vsaj na prvi pogled delovale legitimno. Tako so zanikovalci na primer trdili, da je dnevnik Anne Frank goljufija, saj so bile nekatere oznake napisane s povojnim kemičnim svinčnikom. Pri tem pa so pozabili omeniti, da je te oznake oziroma popravke naredil Annin oče, ki je po vojni uredil

²² David Hoggan (1923–1988) je bil ameriški profesor zgodovine in avtor knjige *The Forced War*. Povezan je bil z različnimi neonacističnimi skupinami in zanikovalci holokavsta. Bil je znan antisemit (Revisionist).

²³ Mark Weber se je rodil leta 1952 v Portlandu. Weber je ameriški zgodovinar, avtor, predavatelj, analitik za aktualne zadeve in priznani strokovnjak za nemško vojno judovsko politiko in holokavst. Od leta 1995 je direktor IHR. Pogosto je označen kot zanikovalec holokavsta, vendar to označbo sam zanika (*Institute for Historical Review*).

²⁴ David Irving, rojen leta 1938, je kontroverzni britanski zgodovinar, zanikovalec holokavsta in avtor številnih knjig o vojaški zgodovini in drugi svetovni vojni. Poznan je tudi po razvpiti tožbi Deborah Lipstadt, ki jo je obtožil, da ga je v svoji knjigi, *Denying the Holocaust*, označila za ponarejevalca in zanikovalca holokavsta (*Revisionist*).

in objavil dnevnik. Trdili so tudi, da peči v koncentracijskih taboriščih niso bile zmožne zažgati toliko trupel ljudi, kot naj bi jih po pričanju zavezniških sil zaplinili. Lagali so tudi o lastnostih Ciklona-B in mnogih drugih dejstvih. Kljub vsemu pa je IHR poskušal prikazati, da so njihovi pisatelji in člani dosledni študentje zgodovine ter tako zanikali morebitni skepticizem (*Southern Poverty Law Centre* 2009).

IHR je leta 1979 organiziral prvo letno konferenco, ki je pritegnila zanikovalce iz vsega sveta in predstavila teorije zanikanja holokavsta ključnim ameriškim ekstremistom (*Southern Poverty Law Centre* 2009). Do prve t. i. *Revisionist Convention* (v nadaljevanju Konferenca revizorje v) je bil IHR dokaj neznan in je imel malo publicitete. Ljudje, ki so vedeli za njihov nastanek, pa so IHR videli kot konglomerat zanikovalcev holokavsta, neonacistov, antisemitov, rasistov in teoretikov, ki so kovali različne zarote. Da bi IHR pridobil medijsko publiciteto, so za nagrado ponudili petdeset tisoč dolarjev vsakemu, ki jim lahko dokaže, da so nacisti uporabljali plinske celice za iztrebljanje Judov v drugi svetovni vojni. Prvo leto IHR z nagrado ni pridobil nobene medijske pozornosti, kar je bil njihov poglavitni namen, zato so se odločili, da bodo začeli pošiljati vabila za sodelovanje preživelim jetnikom iz nacističnih taborišč. Preživeli so v pismu dobili prijavnico in seznam pravil, ki so jih morali upoštevati. Med drugim so pravila zahtevala, da na lastne stroške pripotujejo na drugo Konferenco revizorjev leta 1980 in predstavijo zbrane dokaze. IHR pa naj bi imenovala skupino ekspertov, ki bodo odločili o veljavnosti pričanj in ocenili predstavljene dokaze. Inštitut je od vseh, ki so prišli predstavljati dokaze, zahteval podatke o njihovem etničnem poreklu, datumu začetka prestajanja zaporne kazni v taborišču ter točen datum in lokacijo kakršnega koli zaplinjanja, ki so mu bili priča. Opisati so morali tudi celoten postopek zaplinjanja in predstaviti forenzične dokaze, morebitne dnevnike in fotografije, ki bi podpirale njihove trditve (Lipstadt 1994, 137–139).

Eden najbolj znanih poskusov dokazovanja obstoja plinskih celic je bil primer Mela Mermelsteina. Mermelstein je bil bivši zapornik iz taborišča Auschwitz, ki je že pred povabilom IHR na konferenco izpodbijal njihove trditve v raznih medijih. V želji, da bi razkrinkal IHR-jevo antisemitistično fanatičnost in diskreditiral organizacijo, je sprejel njihovo povabilo, da dokaže obstoj plinskih celic. Skupini ekspertov je predstavil notarsko potrjene izjave o njegovem življenju v koncentracijskem taborišču. Ob tem pa je opisal tudi svoje vtise zaplinjanja. Dodatno je priskrbel izjave drugih ljudi, ki so bili priča postopkom zaplinjanja in procesom izbiranja, iztrebljanja in sežiganja žrtev. Vse svoje trditve je podkrepil z znanstvenimi dokazi in s strokovnimi pričami (Gottfried 2001, 48–49).

Ker se po dolgem čakanju IHR ni odzval na njegove dokaze, je Mermelstein sprožil tožbo proti njim, ki jo je na koncu tudi dobil. Z zmago na sodišču je dobil petdeset tisoč dolarjev prej obljubljene nagrade, pa še dodatnih štirideset tisoč za bolečine in trpljenje. IHR se je po ukazu sodišča tudi javno opravičil za svoja dejanja oziroma izjave, ki so prizadele Mermelsteina in vse preživele jetnike Auschwitzta (Lipstadt 1994, 141; Gottfried 2001, 48–49).

Kljub opravičilu pa se zadeva s tem ni zaključila. V naslednjih letih je najprej IHR tožil Mermelsteina, potem pa še Mermelstein inštitut. Kljub finančni izgubi in javnemu posmehu, ki ga je bil IHR deležen zaradi primera Mermelstein, je inštitut s tem dobil želeno medijsko pozornost (Lipstadt 1994, 141).

IHR danes velja za neodvisen izobraževalni center in založništvo, ki promovira mir, razumevanje in pravičnost z ozaveščanjem javnosti o preteklosti in socialno-političnimi aspekti moderne zgodovine. Trudijo se za povečanje razumevanja vzrokov, narave in posledic vojne in konfliktov. IHR zagovarja tudi svobodo govora in svobodo zgodovinskih raziskav. Prizadevajo si za dejanske informacije in perspektive o zunanji politiki ZDA, drugi svetovni vojni, izraelsko-palestinskemu konfliktu, vojni propagandi, zgodovini Bližnjega vzhoda in vlogi judovskih sionistov v kulturnem in političnem življenju (*Institute for Historical Review*).

IHR je pri zanikanju holokavsta igral pomembno vlogo. V svojem delovanju je izstopal, ker je za dokazovanje svojih trditve izbral drugačno strategijo od preostalih zanikovalcev. Ni se trudil dokazati svojih trditve, temveč je pozval nasprotnike, da dokažejo resničnost njihovih pričanj. Prav zaradi te strategije je zanimiv.

3.2.3 Polemike Ciklona-B, plinskih celic in Dnevnika Anne Frank

Večina ljudi ne verjame tistim, ki trdijo, da se holokavst ni zgodil, vendar so vseeno v dilemi, kako obravnavati te trditve. Nekateri se bojijo, da imajo odkritja teh ljudi določeno mero legitimnosti, zato iščejo alternativne razlage (Lipstadt 1994, 223). Deborah Lipstadt je poglavje *Twisting the Truth* v knjigi *Denying the Holocaust: The Growing Assault on Truth and Memory* iz leta 1994 posvetila trem najpogostejšim obtožbam ljudi, ki zanikajo holokavst. S sklicevanjem na različne dokumente in na tehnične dokaze, izniči vso možno verodostojnost teh zanikanj (Lipstadt 1994, 223).

Priljubljeno sredstvo zanikovalcev je polemika glede Ciklona-B. Zanikovalci trdijo, da je bil Ciklon-B popolnoma neprimerno sredstvo za ubijanje. Pri svojih trditvah se nanašajo na dokumente, uporabljene za sojenje vojnih zločinov, ki povzemajo navodila proizvajalcev za

varno uporabo Ciklona-B kot insekticida. V navodilih je namreč zapisano, da se mora soba, v kateri je bila žgoča kislina uporabljena, pred ponovnim varnim vstopom dvajset ur zračiti. Zanikovalci zatrjujejo, da to izniči vsa pričanja o uporabi Ciklona-B kot sredstva za pobijanje ljudi in se ob tem sprašujejo, kako so torej lahko tako hitro po izvršitvi odstranili trupla umrlih zapornikov iz plinskih komor, če soba ni bila varna za vstop nadaljnjih dvajset ur. Ne preseneča, da zanikovalci ignorirajo pomembna in dobro znana dejstva, ki kažejo na zmotnost njihovih trditev (Lipstadt, 1994, 224).

Ta navodila sicer res veljajo za uporabo plina v sobi ali privatnem domu, ne pa tudi v sobah, neprepustnih za plin, kot so bila tista v taboriščih smrti. Ljudje, ki so uporabljali Ciklon-B v domačih hišah za pobijanje insektov in golazni, so morali nepredušno zapečatiti vsa okna in pokriti dimnik ter zalepiti ključavnice. Po zaplinjanju je tako bil plin ujet v vseh nišah in špranjah, zato je bilo potrebno dvajseturno prezračevanje. Vzmetnice, blazine in preostalo oblazinjeno pohištvo pa je bilo potrebno tresti vsaj eno uro na svežem zraku. V morilskih plinskih celicah pa je bila situacija drugačna, saj so bile – z izjemo trupel jetnikov in neuporabnih tušev – popolnoma prazne. Ker so nacisti vgradili tudi močan ventilacijski sistem, oblikovan posebej za plinske celice, in ker so bila tako tla kot strop iz golega betona, so bile plinske celice izjemno učinkovite za izločanje plina. Po pričanju bivših zapornikov ter esesovcev pa so jetniki, ki so prestavljali trupla, nosili tudi plinske maske (Lipstadt, 1994, 224).

Po tem argumentu naj bi bil Ciklon-B prenevaren, da bi ga esesovci lahko varno uporabljali. Vendar Robert Faurisson²⁵ in Fred Arthur Leuchter²⁶, ki zanikata holokavst, hkrati tudi trdita, da je bil plin vseeno uporabljen v delovnih celicah za razkuževanje oblek. Ni pa jasno, kako sta prišla do sklepa, da naj bi bil plin varno uporaben v delovnih sobah, če je bil preveč toksičen za uporabo v plinskih celicah (Lipstadt, 1994, 224).

Sledi cianida, ki so bile najdene v taborišču Auschwitz, Faurisson in Leuchter, pojasnjujeta kot ostanke dezinficiranja. Trdita, da sobe, kjer je bil najden cianid, niso služile kot plinske celice, tako kot so zatrjevale preživele priče in esesovci, temveč so bile mrtvašnice. Ostanki Ciklona-B pa so prisotni, ker so jih z njim redno razkuževali. Ta teorija je nelogična, saj se za

²⁵ Robert Faurisson se je rodil leta 1929 v Angliji. Več kot dvajset let je bil eden pomembnejših revizorjev in zanikovalcev holokavsta. V Auschwitzu je našel tehnične in arhitekturne načrte za njihove krematorije, mrtvašnice in druge inštalacije. Bil je prvi, ki je objavil te načrte in izpostavil njihovo pomembnost (*Revisionists*).

²⁶ Fred Arthur Leuchter se je rodil leta 1943 v ZDA in velja za specialista za plinske celice in drugo opremo, uporabljeno v taboriščih. Najbolj je znan kot avtor štirih kontroverznih forenzičnih poročil, imenovanih *The Leuchter Report (Revisionists)*.

dezinfekcijo ne uporabljajo insekticidi, še zlasti ne tako močni kot je Ciklon-B (Lipstadt 1994, 224–225).

Pri tem pride do kontradikcije argumentov, ki so jih podali zanikovalci, saj po eni strani trdijo, da se Ciklon-B lahko uporabi samo ob upoštevanju strogih pravil, kot je dvajseturno prezračevanje, po drugi strani pa nas skušajo prepričati, da so za čiščenje mrtvašnice namesto nenevarnega belila uporabljali Ciklon-B, ki je po njihovi lastni teoriji nevaren in zapleten za uporabo, še zlasti na dnevni bazi (Lipstadt 1994, 225). Kako je torej lahko Ciklon-B prenevaren, hkrati pa so ga lahko uporabljali za dezinfekcijo?

Druga stvar, s katero poskušajo zanikovalci dokazati, da se holokavst ni zgodil, so plinske celice. Trdijo, da plinske celice niso nikoli obstajale in da so le izmišljotina, ponaredek s katerim so Judje poskušali dokazati holokavst (Štefančič 2005, 30. september). Zavračajo tudi vso kredibilnost pričevanj, ki so jih podali esesovci in preživeli jetniki o obstoju plinskih celic, ter zahtevajo vsaj en dokumentiran dokaz o njihovem dejanskem obstoju (Lipstadt 1994, 225).

Njihovo zmotno prepričanje o tem, da ni materialnih in dokumentiranih dokazov o plinskih celicah izniči Pressacova študija plinskih komor²⁷. Pressac je namreč v sovjetskih arhivih našel dokumente, ki vključujejo delovne naloge, naročila zalog, časovne razporede, gradbena navodila, dobavnice in poročila o zaključenih nalogah. Vse to dokazuje, da so bile plinske celice namenjene izključno pobijanju jetnikov. Večino najdenih dokumentov predstavljajo poročila izvajalcev in civilnih delavcev, ki so oblikovali in postavili celice. Izvajalci so poskušali v poročilih prikazati, da gradijo mrtvašnice, vendar so se pogosto zagovorili in tako priskrbeli podrobno dokumentacijo o konstrukciji in namestitvi morilskih plinskih celic (Lipstadt 1994, 225–226).

Seznam popisa opreme v Krematoriju III v Auschwitzu je pokazal, da je bila izvajalcem ukazana namestitev neprepustnih vrat in štirinajstih tušev. Ta zahteva je bila popolnoma nesmiselna, saj soba, ki naj bi služila kot kopalnica, ne bi potrebovala za plin neprepustnih vrat. Neprepustna vrata so uporabljali samo za plinske komore. Vendar Pressac s tem dokazom, da

²⁷ Jean-Claude Pressac je leta 1989 izdal knjigo *Auschwitz: Technique and operation of the gas chambers*. V njej je objavil 563 strani dolgo študijo nacističnih plinskih celic. Pressac je v trinajstih obiskih taborišča Auschwitz našel dokaze, ki temeljijo na tehnični analizi koncentracijskega taborišča in dokazujejo, da je bil holokavst res tako grozen, kot pričajo preživeli jetniki. Študija plinskih celic predstavlja odgovor na revizionistične trditve o pomanjkanju dokazov o resničnosti holokavsta (Bernstein 1989).

to ni soba za prhanje, ni bil zadovoljen, zato se je lotil izračuna površine, ki jo pokriva ena prha. Pri svojih izračunih se je zgledoval po originalnih prhah, ki so jih zaporniki uporabljali pri prihodu v taborišče. Pressac je tako prišel do ugotovitve, da bi morale biti na površini 210 kvadratnih metrov, kolikor je velik Krematorij III, vsaj 115 tušev in ne samo štirinajst, kot jih je pokazal popis opreme. Dejstvo, da Krematorij III ni bil soba za tuširanje, pa dokazujejo vodovodne cevi in lesene podlage, na katere so bile prhe pritrjene. Pri pravih prhah bi bile namreč cevi povezane s tušem, prav tako pa delujoča glava tuša ne bi bila pritrjena na leseno podlago (Lipstadt 1994, 226).

Dokumentirani dokazi o obstoju plinskih celic so tudi različna pisma, ki so si jih pošiljali esesovci, in popisi števila delovnih ur, ki so jih beležili civilni delavci, ki so gradili plinske celice. Pismo, ki ga je napisal vodja Auschwitz Waffen –SS stotnik Bischoff, govori o plinskih kletah v Krematoriju II. Na podlagi tega pisma sta poskušala zanikovalca Butz in Faurisson reinterpretirati izraz uplinjanje. Butz razlaga, da to v bistvu pomeni proizvodnjo plina, Faurisson pa trdi, da to označuje karburacijo in da so bile plinske kleti prostor, kjer so pripravljali plinasto zmes za gorivo v krematorijskih pečeh. Njuna razlaga ni bila pravilna, kar dokazuje ogromno število dokumentov o zaplinjanju, pa tudi dejstvo, da so krematorijske peči uporabljale koksanje in ne proizvedenega plina (Lipstadt 1994, 226–227). Faurisson je zanikal tudi dokument, v katerem civilni delavec v taborišču piše o plinski komori v Krematoriju IV. Trdi, da to ni bila plinska komora za ubijanje, temveč dezinfekcijska plinska komora (Lipstadt 1994, 226–227).

Pressac je našel tudi dokumente o naročilu dvanajstih plinskih vrat za Krematorija IV in V ter desetih detektorjev plina, ki so jih uporabljali za preverjanje učinkovitosti prezračevalnega sistema v plinskih komorah. Zanimivo pa je tudi pismo stotnika Bischoffa, v katerem piše, da so morala imeti vsa vrata gumijasto tesnilo in kukalo. Pri tem se pojavi vprašanje, zakaj bi dezinfekcijske komore ali mrtvašnice rabile na vratih kukalo? Zanikovalci trdijo, da so imele mrtvašnice neprepustna vrata, da so preprečevali širjenje neprijetnega vonja in okužb. Kot sem že omenila zgoraj, pa so neprepustna vrata rabili zaradi dezinfekcije (Lipstadt 1994, 227–228).

Vidimo lahko, da obstaja veliko materialnih in dokumentiranih dokazov o obstoju plinskih celic, ki pa jih zanikovalci poskušajo popolnoma diskreditirati in prezreti.

Poleg že naštetih teorij, zanikovalci trdijo tudi, da Birkenau nikakor ni bil taborišče smrti, temveč je služil kot karantena in bolnišnični tabor. Kot dokaz navajajo arhitekturne risbe, ki vključujejo načrte za zaporniške bolnišnice, barake za bolne in karantene. Menijo, da je

nesmiselno in nelogično, da bi gradili zdravstveni tabor le nekaj metrov stran od plinskih komor, kjer naj bi umrlo množično število ljudi. Vendar se je izkazalo, da obstajajo še drugi, novejši gradbeni načrti, ki dokazujejo popolnoma nasprotno. Dokazujejo, da je bilo v taborišču štirikrat več ljudi in pol manj barak, kot je bilo označeno v prvotnih načrtih. Življenjske razmere, ki jih dokazuje novejši načrt, tako nikakor ne dopuščajo možnosti, da bi lahko bil Birkenau prostor za zdravljenje (Lipstadt 1994, 229).

Zadnji primer zanikanja, ki ga izpostavljam pa je Dnevnik Anne Frank. Dnevnik Anne Frank je predzgodba holokavsta, ki prikazuje življenje osmih Judov, ki so dobri dve leti živeli v ilegali. Anna je začela pisati dnevnik 14. junija 1942, dva dni po svojem trinajstem rojstnem dnevu. V naslednjih šestindvajsetih mesecih je s svojimi zapisi napolnila serijo albumov, nevezanih listov papirja ter vadbenih in knjigovodskih knjig. Anna v dnevniku opisuje svojo družino in prijatelje, svoja čustva, intimnost in navezanost na Petra. Razlaga o pomembnosti učenja in branja ter se navezuje na politiko, na dogajanje v drugi svetovni vojni in na judovstvo. V dnevniku lahko celo zasledimo zapis o plinskih celicah (Lipstadt 1994, 230; Haramija 2010, 62–62). Približno pet mesecev pred odkritjem skrivališča in aretacijo vseh osmih Judov, je nizozemski minister za izobraževanje prosil ljudi, naj shranijo vse dokumente, kot so dnevniki, pisma duhovnikov in nizozemskih prisilnih delavcev v Nemčiji. Ti dokumenti naj bi naslednjim generacijam pomagali razumeti, kaj je moral narod preživeti v času vojne. V želji, da bi po vojni objavila knjigo s svojimi spomini, je Anna nekaj prvih zapisov iz dnevnika prepisala na nevezan kopirni papir. Pri prepisu je spremenila imena vseh glavnih likov (Lipstadt 1994, 230).

Dnevnik Anne Frank je hitro postal popularna tarča zanikovalcev holokavsta. Več desetletij so poskušali dokazati, da dnevnika ni napisala Anna Frank, temveč, da je nastal šele po vojni. Od njegove objave kmalu po koncu vojne so prodali več kot 20 milijonov izvodov v več kot 40 državah. Ogromno osnovnih in srednjih šol ga uporablja kot obvezno gradivo, saj dnevnik za mnoge bralce predstavlja prvi stik s tematiko holokavsta. Lipstadt piše, da prav ta priljubljenost in vpliv dnevnika, zlasti na mlade bralce, naredita dnevnik za priljubljeno tarčo zanikovalcev holokavsta. Ti namreč upajo, da lahko z vzpostavitvijo dvomov o avtentičnosti knjige pri bralcih vzbudijo tudi dvome o samem holokavstu (Lipstadt 1994, 230). V članku Lovec na nacistične zločince (Stefančič 2005, 30. september) piše, da so zanikovalci menili: »Če je Dnevnik Anne Frank le fabrikacija, pomeni, da je fabrikacija tudi vse tisto, kar v njem piše. In dalje, če je fabrikacija to, kar piše v Dnevniku, potem so fabrikacije tudi vsa druga pričevanja o nacističnem holokavstu.«

Zanikovalci in neonacisti so se pri dokazovanju svojih teorij o neavtentičnosti dnevnika pogosto nanašali na samo izdajo dnevnika (Lipstadt 1994, 230). Dnevnik Anne Frank je namreč v različnih izdajah in prevodih doživel številne spremembe, prirejanja, cenzuriranja in dramaturške reze, zato se je pojavil sum o avtentičnosti dnevnika (Štefanič 2005, 30. september). Prve spremembe je naredil že Otto Frank, ki je po prihodu iz Auschwitza in po novici o hčerini smrti pripravil različico dnevnika za sorodnike in prijatelje. V dnevniku je naredil slovnične popravke, združil različne verzije Anninega pisanja ter izpustil detajle, ki opisujejo zasebne družinske zadeve. Dnevnik je nato dal prijatelju, ki ga je uredil, prijateljeva žena pa je pripravila natipkano različico urejenega dnevnika. Ta različica je bila najprej večkrat zavrnjena, ko pa so jo končno sprejeli, so založniki predlagali nekaj sprememb. Iz dnevnika so izpustili namigovanja o seksu, pisanje o menstruaciji in nekatere druge prizore, za katere so menili, da so preveč neprimerni za nizozemsko občinstvo. Tudi ob izdaji v Angliji, Nemčiji, Franciji in Združenih državah Amerike so bile narejene določene spremembe. Zanikovalci so tako izkoristili te različne verzije in kopije dnevnika, da so podprli svoje trditve o ponarejenosti dnevnika in teorijo, da pravega dnevnika sploh ni bilo. Izpostavljajo tudi, da sta bili v dnevniku uporabljeni dve različni pisavi ter papir in črnilo, ki sta se začela proizvajati šele v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Tako, da ni mogoče, da bi ju Anna uporabila v svojem dnevniku (Lipstadt 1994, 230–231).

Poleg že omenjenih teorij pa so zanikovalci pogosto pogrevali svojo trditve, da je dnevnik v bistvu napisal ameriški literarni kritik in dramatik Meyer Levin. Levin je po dnevniku napisal scenarij za film in igro, vendar je bil ta zavrnjen. Otto Frank pa je produkcijske pravice nato predal Kermitu Bloomgardnu. Ta je z dvema ameriškima MGM scenaristoma ustvaril uspešno igro. Levin je nato pravico iskal na sodiščih, saj naj bi dramatik ponaredili njegov material in ideje. Tožbo je sicer dobil, vendar je vrhovno sodišče v New Yorku pojasnilo, da je nujno, da se scenarija ujemata, saj so vsi pisali na podlagi istega vira (Lipstadt 1994, 231). To Levinovo afero in tožbo so zanikovalci pogosto predstavljali kot dokaz, da je dnevnik v bistvu napisal Levin sam in ne Anna Frank.

Okoliščine glede izdaje dnevnika in Levinova afero ter s tem povezane teorije pa niso bile edino sredstvo zanikovalcev. Ditlieb Felderer²⁸ je svoje obtožbe gradil na tipičnih antisemitskih stereotipih, da so Judje producenti pornografije in označil dnevnik za otroško pornografijo.

²⁸ Zanikovalec holokavsta Ditlieb Felderer se je rodil 1942 v Avstriji. Najbolj znan je po knjigi *Anne Frank's diary-a hoax* iz leta 1979, kjer trdi, da je dnevnik Anne Frank prevara (Lipstadt 1994, 233).

Pojavile so se tudi obtožbe, ki se nanašajo na Annine zapise v dnevniku. Anna je v dnevnik napisala, da je bil sesalec tako glasen, da bi zbudil mrtve, opisala pa je tudi dogodek, ko se jim je po stopnicah razletel fižol, kar je spet povzročilo precej trušča. Faurisson trdi, da so bili prebivalci skrivališča preveč glasni, da jih tako dolgo ne bi odkrili. Pri svojih argumentih pa selektivno izbira zapise iz dnevnika. Anna je namreč pri obeh dogodkih jasno zapisala, da so bili v času hrupa v skladišču popolnoma sami in jih nihče ni mogel slišati (Lipstadt 1994, 233).

V želji, da bi ovrgli vse teorije zanikovalcev, je Nizozemski državni inštitut za vojno dokumentacijo opravil natančno analizo papirja, črnila in celo lepila, ki je povezovalo dnevnik. Analizirali so tudi poštne znamke, pisma in razglednice, ki jih je družina Frank pošiljala v času življenja v ilegali, pa tudi voščilnice, ki jih je Anna poslala sošolcem pred skrivanjem. Ugotovili so, da sta bila papir in črnilo dostopna že v štiridesetih letih 20. stoletja, saj je črnilo vsebovalo veliko železa, kar je bilo značilno za obdobje pred 1950. Analiza je tudi pokazala, da različna sloga pisave pripadata eni osebi. Razložili so, da je povsem normalno, da se pri razvoju otroka spreminja tudi pisava. Dokončni sklep, do katerega je prišel inštitut, je torej bil, da je dnevnik nedvomno pisala ena oseba v času, ko se je družina Frank skrivala in da spremembe, ki so bile narejene, niso vplivale na pomen prvotnega besedila (Lipstadt 1994, 234–235).

Kljub temu da so analize papirja, črnila in rokopisa potrdile pristnost dnevnika, se je vedno znova pojavljal sum o neavtentičnosti, ki so ga v nekaterih državah zanikovalci tako napihnili, da se je razvil mit o neavtentičnosti Dnevnika Anne Frank. Tega mita so se nato celo drugo polovico 20. stoletja oklepali neonacisti, neoarijski ideologi, rasisti in antisemiti. Mit pa je postal tudi osnova za zanikovalce holokavsta, ki so poskušali dokazati, da se nacistični holokavst nikoli ni zgodil in da je le judovska fikcija (Štefanič 2005, 30. september).

Tri zgoraj naštetih polemike so v javnosti vzbujale največ pozornosti in sem jih zato izpostavila. Zanikovalci so se zelo trudili, da bi dokazali, da do holokavsta ni nikoli prišlo, vendar menim, da so bili pri svojih poskusih neuspešni. Določene teorije pa so bile preveč nejasne in nasprotujoče, da bi nas prepričale.

4 SKLEP

Kot smo lahko videli v poglavjih *Zgodovina antisemitizma in Nacizem in holokavst* so Judje dolga stoletja trpeli ponižanja in preganjanja. Vendar je bil holokavst zagotovo najusodnejše obdobje za judovsko ljudstvo pa tudi za številne druge narode in družbene skupine. Preganjanja,

poboji in grozote koncentracijskih taborišč v času holokavsta so vsekakor močno zaznamovale zgodovino.

Glede mojega raziskovalnega vprašanja, s kakšnimi razlogi, kako oziroma na kakšne načine ter s kakšnimi strategijami se poskuša v ZDA reinterpretirati zgodovinska dejstva, kot je holokavst in s tem vzdrževati in reproducirati antisemitizem na akademski ravni, sem prišla do naslednjih ugotovitev.

Do zanikovanja holokavsta je prišlo, ker nekateri ljudje niso hoteli opustiti nacističnega političnega sistema. Ker pa je nacistični sistem preveč prepleten z grozotami holokavsta, da bi ga večina ljudi hotela obuditi, so morali dokazati lažnost holokavsta. Kot je razvidno iz diplomskega dela, so zanikovalci kot razlog zanikanja holokavsta navedli tudi to, da želijo ljudem predstaviti »resnično« zgodovino in jih seznaniti s pravimi zgodovinskimi dejstvi.

Akademiki pa tudi vsi ostali zanikovalci holokavsta se z različnimi, s pogosto nesmiselnimi, teorijami trudijo dokazati, da se holokavst nikoli ni zgodil. Z izkrivljanjem resnice, napačnim prikazovanjem in s ponarejanjem, poskušajo izbrisati zgodovinski pomen holokavsta ali pa ga reinterpretirati. Pri tem pa se ne ozirajo na čustva ljudi, ki so bili tako ali drugače vpleteni v holokavst. Nikoli jim ni bilo mar, če so s svojimi izjavami prizadeli preživele jetnike iz koncentracijskih taborišč ali njihove potomce. Preživele Jude so celo izkoristili za medijsko pozornost in jih javno pozvali, da dokažejo svoja pričanja o dogajanju v taboriščih in obstoju plinskih celic.

Zanikovalci pri dokazovanju svojih teorij izbirajo različne strategije. Nekateri trdijo, da se holokavst ni zgodil, da je veliko število umrlih v koncentracijskih taboriščih posledica vojnih razmer, torej pomanjkanja hrane in slabih življenjskih pogojev. Drugi trdijo, da plinske celice v bistvu nikoli niso obstajale oziroma, da so jih uporabljali za dezinfekcijo, prav tako tudi Ciklon-B. Prav njihova teorija o Ciklonu-B mi je izredno zanimiva, saj lepo kaže kontradiktornost njihovih trditev. Po eni strani namreč trdijo, da je Ciklon-B preprosto prenevaren za uporabo v koncentracijskih taboriščih. Že v naslednjem odstavku pa sledi Ciklonu-B, ki so jih našli v ruševinah, pojasnjujejo z dezinfekcijo. Zanikovalci se pogosto poslužujejo tudi napačnega prikazovanja stvari, tako da jih vzamejo iz konteksta, kot na primer pri Dnevniku Anne Frank, ko so trdili, da je ponaredek, ker so bili prebivalci skrivališča preglasni, da bi se lahko skrivali. Pri tem pa so pozabili omeniti, da je Anna pri opisovanju teh »glasnih« dogodkov vedno dodala, da so bili v tovarni sami in da v bližini ni bilo nikogar, ki bi jih lahko slišal.

Zanimiva je tudi strategija, ki so jo uporabili v *Institute for Historical Review*. Ta namreč ni poskušal dokazati, da se holokavst ni zgodil, temveč je pozval druge, da dokažejo obstoj plinskih celic in holokavsta. Inštitut je tako delo o dokazovanju resničnosti trditev prepustil svojim nasprotnikom, medtem ko je sam sestavil skupino ekspertov, ki je presojala o veljavnosti pričanj in dokazov. Ker pa so bili ti eksperti antisemiti, ni presenetljivo, da so zavračali vse dokaze.

Naj se zanikovalci še tako trudijo in predstavljajo različne teorije, menim, da obstaja dovolj materialnih in dokumentiranih dokazov o grozotah holokavsta in da se je le-ta res zgodil. Pričanja preživelih jetnikov in esesovcev, gradbeni načrti, ki jasno kažejo lažnost tušev, naročilnice za neprepustna vrata, ostanki Ciklona-B in predvsem veliko število žrtev, jasno dokazujejo, da se je holokavst zgodil. Ne morem si predstavljati, kako lahko obstajajo ljudje, ki so pripravljeni spregledati vse te dokaze in trditi, da se sistematično pobijanje Judov ni nikoli zgodilo. Preprosto želijo spisati novo zgodovino, kjer do poboja šestih milijonov Judov ni nikoli prišlo. Menim namreč, da je holokavst preveč zaznamoval zgodovino, da bi ga bilo mogoče preprosto izbrisati. Navsezadnje je pomemben dokaz o tem, kakšnih grozot smo zmožni ljudje, samo zaradi tega, ker je nekdo drugačne vere ali rase. Kot sem že napisala bi nam moral holokavst služiti kot opozorilo, da postanemo bolj strpni in razumevajoči do drugačnih, konec koncev smo vsi ljudje, ne glede na versko, rasno ali etnično pripadnost. Vendar pa težko rečem, da nas je holokavst izučil, saj je ta nestrpnost in sovraštvo do »drugačnih« še zmeraj prisotno. V zadnjih nekaj letih se je to sovraštvo preusmerilo na migrante. Migrante veliko ljudi vidi kot manjvredne, nesposobne in sovražnike, ki se poskušajo okoristiti na račun drugih narodov in držav. Pogosto jih izločamo iz družbe in zavračamo oziroma otežujemo njihovo bivanje, samo zato, ker prihajajo iz drugačnega »okolja« kot je naše. Migranti pa niso edini primer sovraštva v 21. stoletju. Lep primer nastrojenosti proti drugačnim so tudi vse pogostejši teroristični napadi, v katerih zaradi različne verske pripadnosti in posledično sovraštva umre na stotine ljudi. Torej, če zaključim, ljudje smo očitno preveč trmasti, ozkogledi in samovšečni, da bi se iz holokavsta učili in ne ponavljali preteklih napak. Glede na to, da je zanikanje in reinterpretacija holokavsta še vedno prisotna v sodobnih akademskih krogih, pa bi – vsaj nekateri – ljudje te napake raje pozabili.

5 LITERATURA

1. Ajdič, Bojan, Lojze Bukovac, Milan Filipčič, Ernest Lotrič, Jože Martinčič in Stane Šinkovec, ur. 1981. *Bili so zaprti, pregnani, obešeni, ustreljeni, na suženjskem delu, uporni*. Škofja Loka: SOZD Alpetour.
2. Bauman, Zygmunt. 2006. *Moderna in holokavst*. Ljubljana: Študentska založba.
3. Beller, Steven. 2007. *Antisemitism: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
4. Benz, Wolfgang. 2000. *Holokavst*. Ljubljana: Inštitut za civilizacijo in kulturo.
5. Berlin, Adele. 2011. *The Oxford Dictionary of Jewish Religion*. Second Edition. Oxford, New York: Oxford University Press.
6. Bernstein, Richard. 1989. A New Book Is Sad to Refute Revisionist View of Holocaust. *The New York Times*, 18. december. Dostopno prek: <http://www.nytimes.com/1989/12/18/books/a-new-book-is-said-to-refute-revisionist-view-of-holocaust.html?pagewanted=all> (25. julij 2017).
7. Besancon, Alain. 2014. *Zlo stoletja: o komunizmu, nacizmu in edinstvenosti judovskega holokavsta*. Ljubljana: Družina.
8. Cajnko, Zvonko. 2005. *Nacizem: Adolf Hitler in Tretji rajh*. Maribor: Locutio.
9. Cohn-Sherbok, Dan. 2010. *Judaism Today*. London; New York: Continuum International Publishing Group.
10. Geary, Dick. 1995. *Hitler in nacizem*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
11. Gottfried, Ted. 2001. *Deniers of the holocaust: who they are, what they do, why they do it*. Connecticut: Twenty-First Century Books. Dostopno prek: Google Books.
12. Haramija, Dragica. 2010. *Holokavst skozi otroške oči*. Murska Sobota: Franc-Franc.
13. *Institute for Historical Review*. Dostopno prek: <http://www.ihr.org/> (25. julij 2017).
14. Ivanuša, Andrej. 2012. »Posodi mi jurja«. *Denar*. 417 (22). Dostopno prek: <http://revijadenar.si/> (25. julij 2017).
15. Johnson, Greg. 2015. *Remembering Maurice Bardeche*. Counter-Currents Publishing. Dostopno prek: <https://www.counter-currents.com/2015/10/remembering-maurice-bardeche-5/> (25. julij 2017).
16. Keren, Danny. 1993. *Protocols of Zion*. Dostopno prek: <http://www.nizkor.org/ftp.cgi?documents/protocols/protocols.zion> (25. julij 2017).

17. Klemenc, Andrej, Marjan Kokot, Andrej Lukšič, Igor Lukšič, Igor Pribac, Mitja Velikonja, Darij Zadnikar, Darja Zaviršek in Darja Zorc-Maver, ur. 1996. *Vsakdanjost rasizmov*. Ljubljana: Študentska organizacija Univerze v Ljubljani: Študentska založba.
18. Kogon, Eugen. 1982. *Država SS-a*. Zagreb: Globus.
19. *Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida*. 1950. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/mednarodnaPogodba?id=-19480909/01M> (25. julij 2017).
20. Kovač, Andraž. 2016. *Sprava mora biti širša, ali je ne bo*. Dostopno prek: <https://kritikakonservativna.com/2016/04/27/sprava-mora-biti-sirsa-ali-je-ne-bo/> (25. julij 2017).
21. Krakar, Lojze. 1962. *Od tod so bežale še ptice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
22. Laqueur, Walter. 2003. *The history of Zionism*. London; New York: Tauris Parke Paperback in association with The European Jewish Publication Society.
23. Lazare, Bernard. 1995. *Antisemitism: its history and causes*. Lincoln in London: University of Nebraska Press.
24. Lipstadt, Deborah E. 1994. *Denying the Holocaust: The growing assault on truth and memory: with a new preface by Author*. London: Penguin.
25. Lindermann, Albert S. 2000. *Esau's Tears: Modern Anti-Semitism and rise of the Jews*. New York: Cambridge University Press.
26. Luthar, Oto in Martin Pogačar. 2012. *Dežela senc- Spomin na izgon in izginotje judovske skupnosti v Prekmurju*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
27. Neville, Peter. 1999. *The Holocaust*. Cambridge: Cambridge University Press.
28. Pelikan, Egon. 2015. Teorije zarote po slovensko: antisemitizem brez Judov. *Časopis za kritiko znanosti* 43 (260): 54–68.
29. *Revisionists.com*. Dostopno prek: <http://www.revisionists.com/> (25. julij 2017).
30. Southern Poverty Law Centre. 2009. *Institute for Historical Review*. Dostopno prek: <https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/group/institute-historical-review> (25. julij 2017).
31. Štefančič, Marcel Jr. 2005. Lovec na nacistične zločince. *Mladina* (39). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/96864/lovec-na-nacisticne-zlocince/> (25. julij 2017).
32. --- 2006. Antisemitizem. *Mladina* (2). Dostopno prek: <http://www.mladina.si/96921/antisemitizem/> (25. julij 2017).
33. Venezia, Shlomo. 2010. *Sonderkommando: v peklu plinskih celic*. Ljubljana: Modrijan.

34. Toš, Marjan. 2013. Ob dnevu spomina na žrtve holokavsta. *Delo*, 27. januar. Dostopno prek: <http://www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/ob-dnevu-spomina-na-zrtve-holokavsta.html> (25. julij 2017).
35. Travers, Martin. 1991. History Writing and the Politics of Historiography: The German Historikerstreit. *The Australian Journal of Politics and History* 37 (2): 246–261.